

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»
Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

ДО ЗАХИСТУ

завідувач кафедри
світової політики, дипломатії та
туристичного бізнесу
доц. Парфіненко А.Ю.

**Кваліфікаційна бакалаврська
робота**

на тему: «Проблеми та перспективи розвитку гірськолижного
туризму в Україні (на прикладі Івано-Франківської області)»

Виконала: студент 4 курсу, групи УТз-41
Спеціальності 242 «Туризм»

Романова Катерина Євгеніївна

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник: к.екон.н., доц. Панова І.С.

_____ (прізвище та ініціали)

Рецензент: к.екон.н., доц. Шолом А.С.

_____ (прізвище та ініціали)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____

кількість балів: _____

Голова Екзаменаційної комісії

_____ (підпис)

Покоłodна М.М.
_____ (прізвище та ініціали)

Харків – 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) перший (бакалаврський)

Напрямок підготовки

Спеціальність 242 «Туризм»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
туристичного бізнесу
та країнознавства
Доц. Парфіненко А.Ю.

“ _____ ” _____ 2025 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ БАКАЛАВРСЬКУ РОБОТУ (ПРОЕКТ)

Романова Катерина Євгенівна

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи «Проблеми та перспективи розвитку гірськолижного туризму в Україні (на прикладі Івано-Франківської області)»

керівник роботи Панова Ірина Олексіївна, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від «13».03.2025 № 4001-5/739

2. Строк подання студентом роботи 12.05.2025р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити

Розглянути визначення поняття «гірськолижний туризм»; дослідити соціально-економічну сутність гірськолижного туризму; вивчити закордонний досвід реалізації проєктів гірськолижного туризму; проаналізувати сучасний стан розвитку гірськолижного туризму в Україні; охарактеризувати ресурсний потенціал гірськолижного туризму в Івано-

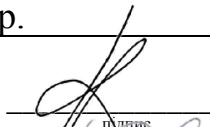
франківської області; виявити перспективи розвитку гірськолижного туризму в регіоні.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Розділ 1. Теоретичні основи дослідження гірськолижного туризму
2	Розділ 2. Сучасний стан та перспективи розвитку гірськолижного туризму в Івано-Франківській області

5. Дата видачі завдання 12.11.2024 р.

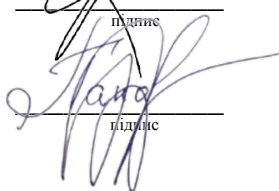
Студент

підпис

К.С. Романова
ініціали, прізвище

Керівник роботи

підпис

І. О. Панова
ініціали, прізвище

АНОТАЦІЯ

Романова К.Є. «Проблеми та перспективи розвитку гірськолижного туризму в Україні (на прикладі Івано-Франківської області)»

Роботу присвячено дослідженню проблем та перспектив розвитку гірськолижного туризму в Івано-Франківській області. Розглянуто визначення поняття «гірськолижний туризм». Досліджено соціально-економічну сутність гірськолижного туризму. Вивчено закордонний досвід реалізації проєктів гірськолижного туризму. Проаналізовано сучасний стан розвитку гірськолижного туризму в Україні. Охарактеризовано ресурсний потенціал гірськолижного туризму в Івано-Франківській області. Виявлено перспективи розвитку гірськолижного туризму в регіоні.

Ключові слова: гірськолижний туризм, туристичні ресурси, туристична інфраструктура, Івано-Франківська область, соціально-економічний розвиток, туристичний потенціал, регіональна політика.

ANNOTATION

Romanova K. Challenges and Prospects for the Development of Alpine Ski Tourism in Ukraine (the Case of Ivano-Frankivsk Region)

The paper is devoted to the analysis of challenges and development prospects of alpine ski tourism in the Ivano-Frankivsk region of Ukraine. The study provides a conceptual definition of "alpine ski tourism" and examines its socio-economic nature. International experience in implementing alpine ski tourism projects is reviewed and assessed. The current state of alpine ski tourism in Ukraine is analyzed, with particular attention to trends and development dynamics. The natural, infrastructural, and institutional resources of alpine ski tourism in the Ivano-Frankivsk region are characterized in detail. The research identifies key opportunities for sustainable tourism development in the region and offers practical recommendations to enhance its competitiveness in the national and international tourism markets.

Keywords: alpine ski tourism, tourism resources, tourism infrastructure, Ivano-Frankivsk region, socio-economic development, tourism potential, regional policy.

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретичні основи дослідження гірськолижного туризму	5
1.1. Визначення поняття «гірськолижний туризм»	5
1.2. Соціально-економічна сутність гірськолижного туризму	10
1.3. Закордонний досвід реалізації проєктів гірськолижного туризму	15
Розділ 2. Сучасний стан та перспективи розвитку гірськолижного туризму в Івано-Франківській області	20
2.1. Ресурсний потенціал гірськолижного туризму Івано-Франківської області	20
2.2. Сучасний стан розвитку гірськолижного туризму в Україні	30
2.3. Перспективи розвитку гірськолижного туризму в регіоні	43
Висновки	54
Список використаних джерел	57

ВСТУП

Актуальність теми. Гірськолижний туризм є однією з найдинамічніших і перспективних галузей туристичної індустрії, що приваблює мільйони людей по всьому світу. В Україні, зокрема в Івано-Франківській області, він має значний потенціал завдяки унікальним природним умовам і культурному спадку. Однак, галузь стикається з проблемами, що стримують її розвиток. Аналізуються недоліки та перспективи розвитку гірськолижного туризму в Івано-Франківській області, а також можливі шляхи їх вирішення. Гірськолижний туризм включає не лише спортивну складову, а й культурну та рекреаційну, пропонуючи послуги прокату інвентарю, навчання катанню та організацію заходів.

Івано-Франківська область має великий потенціал завдяки природним умовам та культурній спадщині. Однак, для розвитку галузі потрібні інвестиції в інфраструктуру та маркетингову стратегію. Перспективи розвитку гірськолижного туризму в регіоні не є обнадійливі, і для досягнення успіху необхідно покращити інфраструктуру, якість послуг та пропонувати додаткові послуги.

Ступінь наукової розробленості проблеми. Питаннями проблем та перспектив розвитку гірськолижного туризму в Україні займалося чимало українських дослідників, серед яких варто відзначити: М.П. Мальська, І.В. Степаненко, О.М. Петрук, О.І. Гуменюк, В.Й. Пелешок та інші. Однак, незважаючи на наявність окремих комплексних досліджень, проблема інтеграції гірськолижного туризму в контексті сучасних викликів потребує подальшого наукового осмислення.

Об'єкт дослідження – гірськолижний туризм в Україні.

Предмет дослідження – проблеми та перспективи розвитку гірськолижного туризму в Івано-Франківській області

Мета дослідження – виявити актуальні проблеми та обґрунтувати перспективи розвитку гірськолижного туризму в Івано-Франківській області.

Завдання, які було поставлено для досягнення мети:

- розглянути визначення поняття «гірськолижний туризм»;
- дослідити соціально-економічну сутність гірськолижного туризму;
- вивчити закордонний досвід реалізації проєктів гірськолижного туризму;
- проаналізувати сучасний стан розвитку гірськолижного туризму в Україні;
- охарактеризувати ресурсний потенціал гірськолижного туризму в Івано-Франківській області;
- виявити перспективи розвитку гірськолижного туризму в регіоні.

Методологія дослідження. Для досягнення поставленої мети в роботі було застосовано комплекс методів наукового пізнання, зокрема: аналітичний – для теоретичного узагальнення сутності досліджуваного явища; оціночний – для визначення ефективності розвитку гірськолижного туризму; порівняльний – для зіставлення показників розвитку в межах регіону та між регіонами; статистичний – для обробки кількісних даних; описовий – для характеристики поточного стану об'єкта дослідження; картографічний – для просторової візуалізації туристичних ресурсів Івано-Франківської області.

Інформаційною базою дослідження слугували наукові праці українських та зарубіжних авторів з питань гірськолижного та активного туризму, аналітичні звіти Державного агентства розвитку туризму України, матеріали офіційної статистики, регіональні програми розвитку туризму Івано-Франківської області, дані туристичних операторів і онлайн-ресурсів гірськолижних курортів, зокрема «Буковель», «Драгобрат», «Славське».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків; містить 60 сторінок тексту, 21 таблиця, 6 рисунків, список використаних джерел із 66 найменувань літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГІРСЬКОЛИЖНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Визначення поняття «гірськолижний туризм»

У сучасних умовах зростання попиту на активні види відпочинку гірськолижний туризм посідає особливе місце в структурі туристичної діяльності. Цей вид туризму поєднує рекреаційні, спортивні, оздоровчі та соціокультурні функції, що зумовлює інтерес науковців до його комплексного осмислення. Визначення поняття «гірськолижний туризм» охоплює різноманітні підходи – від класичних географічних і економічних трактувань до сучасних соціокультурних і інфраструктурних інтерпретацій. Аналіз наукових підходів дозволяє виокремити кілька основних парадигмальних підходів до визначення цього виду туризму.

По-перше, гірськолижний туризм розглядається як форма активного рекреаційного туризму, що базується на сезонній природно-кліматичній специфіці регіону. Так, у класичних працях П.О. Масляка та К.К. Пугачевської гірськолижний туризм визначається як один із різновидів рекреаційної діяльності, зорієнтованої на використання снігового покриву в гірських районах для лижного спорту, відпочинку і тренування. Подібне розуміння закріплено і в працях С.О. Гладкого та О.М. Шаблія, які підкреслюють залежність цього виду туризму від орографії, клімату, а також туристичної інфраструктури (підйомників, трас, готелів) [28].

Інша група дослідників трактує гірськолижний туризм як високоспеціалізований сегмент туристичного ринку, сформований відповідно до попиту на спортивно-оздоровчі активності. Зокрема, О.В. Заставецька визначає гірськолижний туризм як «одну з форм активного зимового відпочинку, що має складну інфраструктурну базу та потребує спеціалізованого просторового середовища, включаючи природно-кліматичні умови, технічне обладнання й обслуговуючий персонал».

Схожу позицію займає А. Gunn Clare, яка у своїй праці «Vacationscape: Designing Tourist Regions» трактує гірськолижний туризм як туристичний продукт, який формується під впливом ландшафтної привабливості, інфраструктурної доступності та соціального запиту на активний відпочинок у зимовий період. Цей підхід акцентує на інвестиційній, планувальній і брендовій природі гірськолижного туризму як елементу просторового проектування туристичних регіонів [19].

Третій підхід акцентує на гірськолижному туризмі як елементі просторового розвитку та трансформації гірських регіонів. Тут ключовими є роботи О.В. Заставецької та С.М. Пилипенка, які розглядають гірськолижний туризм як інструмент формування туристичної спеціалізації території, розвитку інженерної інфраструктури та створення нових економічних зв'язків. Зокрема, О.В. Заставецька підкреслює, що гірськолижні курорти є осередками комплексної територіальної інтеграції, де природно-рекреаційні ресурси поєднуються з соціальними, транспортними й інвестиційними компонентами [41].

Водночас в окремих працях гірськолижний туризм осмислюється як соціокультурне явище. Такий підхід пропонує, наприклад, Л.М. Медвідь, яка у співавторстві з Н. Камповим та С. Махлинцем аналізує гірськолижний туризм як простір для формування нової культури дозвілля, локальних ідентичностей і моделей споживання. Особлива увага приділяється взаємодії між туристами та місцевим населенням, а також трансформації соціального середовища під впливом сезонної рекреаційної міграції.

Нарешті, низка науковців пов'язує гірськолижний туризм із поняттям сталого розвитку. У працях С.М. Пилипенка, а також К.О. Верес наголошується, що гірськолижний туризм не лише сприяє підвищенню якості життя у гірських громадах, а й виступає потенційним джерелом екологічних ризиків, що вимагає дотримання принципів екологічної рівноваги та обмеження антропогенного навантаження.

Важливо зазначити, що даний вид туризму є сезонним, який найпопулярніший в зимовий період, коли схили покриті снігом. Крім катання на лижах, гірськолижні курорти часто пропонують інші види активного відпочинку, такі як катання на санках, сноуборди, лижні прогулянки, сноукайтинг тощо. Важливим аспектом гірськолижного туризму є безпека: туристи повинні дотримуватися правил поведінки на схилах, використовувати захисне спорядження (шоломи, захисні окуляри) та бути обережними під час катання. Туристичні агентства часто пропонують пакети, які включають проживання, харчування, прокат спорядження та інші послуги, пов'язані з гірськолижним туризмом (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Категорія трас за складністю для гірськолижного туризму

Категорія	Колір	Опис	Призначення	Рівень підготовки
Початківці	Зелений	Легкі, пологі траси з широкими поворотами та мінімальним ухилом.	Для новачків і дітей, які тільки розпочинають навчання катанню.	Мінімальний – базові навички, перші кроки на лижах.
Середній рівень	Синій	Помірно складні траси з легкими поворотами та незначними схилами.	Для лижників, які вже впевнено тримаються на лижах.	Середній – контроль швидкості, поворотів, без страху спуску.
Досвідчені	Червоний	Складні траси з крутішими схилами, нерівностями, вузькими ділянками.	Для лижників із впевненими навичками катання на різних трасах.	Високий – хороша техніка, баланс, швидкі реакції.
Професіонали	Чорний	Дуже складні, круті траси з різкими поворотами, крутими та вузькими схилами.	Для професіоналів з високим рівнем техніки та фізичної підготовки.	Експертний – досвід фрірайду, впевнене катання в будь-яких умовах.

Складено автором за матеріалами: [15]

Категорії складності трас для гірськолижного туризму допомагають чітко зрозуміти, якого рівня підготовки вимагає кожен тип схилів. Від зелених трас для початківців, що пропонують пологий рельєф і широкі простори для

навчання, до чорних трас для професіоналів з екстремальними схилами та складними умовами, кожна категорія має свої особливості та призначена для лижників з різним досвідом. Це допомагає туристам вибрати траси, які відповідають їхнім навичкам і забезпечують безпечне та приємне катання [13].

Гірськолижний туризм класифікується за різними критеріями, які дозволяють систематизувати його форми, цілі та особливості організації. Один із основних критеріїв – мета подорожі. Залежно від цього виділяють такі підвиди гірськолижного туризму: спортивний, який передбачає участь у змаганнях, тренувальних зборах або спортивних заходах і вимагає високого рівня фізичної підготовки; рекреаційний, орієнтований на активний відпочинок, задоволення, релаксацію, зняття стресу та загальне оздоровлення; а також навчальний, що включає поїздки для опанування технік катання на лижах або сноуборді, участь у школах для початківців та вдосконалення майстерності під керівництвом інструкторів [53].

Ще одним важливим критерієм є рівень складності та фізичної підготовки туристів. Згідно з цим, виділяють аматорський гірськолижний туризм, що не потребує спеціальних навичок і призначений для широкого кола відвідувачів, зокрема сімей із дітьми, новачків або людей, які віддають перевагу легким трасам. Натомість професійний туризм орієнтований на досвідчених спортсменів, які обирають складні маршрути, високогірні умови, позатрасове катання або гірськолижні експедиції.

За тривалістю подорожей гірськолижний туризм може бути короткотривалим, наприклад, туром вихідного дня (1-3 дні), коли туристи відвідують найближчі курорти без ночівлі або з однією ночівлею. Тривалий гірськолижний туризм (від тижня до кількох тижнів) передбачає детальніше планування, бронювання проживання, організацію дозвілля, іноді – тури в кілька країн або кілька курортів. Класифікація також враховує сезонність. Основна маса гірськолижних турів припадає на зимовий сезон, грудень – березень, коли в горах найстабільніше снігове покриття (рис.1.2).

Загальна класифікація гірськолижного туризму

Тип гірськолижного туризму	Мета	Цільова аудиторія	Особливості	Приклади заходів/турів
Спортивний	Участь у змаганнях, тренування, досягнення спортивних результатів	Професійні спортсмени, аматори-спортсмени	Високий рівень фізичної підготовки, технічні спуски, спеціальне спорядження	Кубки, чемпіонати, спортивні збори
Рекреаційний	Відпочинок, оздоровлення, задоволення від катання	Туристи, родини, компанії друзів	Легка фізична активність, задоволення від природи, комфортне проживання	Тури на вихідні, святкові канікули, сімейні поїздки
Навчальний	Опанування або вдосконалення техніки катання	Початківці, діти, ті, хто хоче навчитися	Робота з інструкторами, навчальні програми	Лижні школи, дитячі курси, індивідуальні уроки

Складено автором за матеріалами: [23]

Отже, гірськолижний туризм у науковій літературі трактується як багатокомпонентне явище, що об'єднує елементи активного відпочинку, спортивної діяльності, рекреаційного навантаження та економічної взаємодії в межах спеціалізованої просторової інфраструктури. Визначення цього поняття варіюються залежно від наукової школи, фокусу дослідження та контексту аналізу – від рекреаційно-географічних до маркетингових і соціокультурних підходів. Узагальнення наукових позицій дозволяє розглядати гірськолижний туризм не лише як вид сезонної туристичної активності, а як інструмент розвитку гірських територій, що має значний вплив на формування локальних ринків, зайнятість, міжрегіональні зв'язки та туристичний імідж дестинації.

1.2. Соціально-економічна сутність гірськолижного туризму

Гірськолижний туризм є динамічним напрямом активного й спортивного туризму, що поєднує фізичну активність, рекреацію, природну та культурну компоненти. Він виконує важливу функцію сезонного балансування туристичних потоків, особливо у зимовий період. Гірськолижні курорти сприяють економічному розвитку територій, створюючи робочі місця у сферах транспорту, гостинності та сервісу, а також активізуючи місцевий бізнес і залучаючи інвестиції в інфраструктуру [61].

Гірськолижний туризм становить один із найбільш економічно значущих сегментів туристичної індустрії, зокрема в гірських регіонах, де альтернативні джерела розвитку обмежені. Його економічне значення полягає не лише в прямій фінансовій вигоді від реалізації туристичних послуг, але й у здатності активізувати інші галузі місцевого господарства, посилювати зайнятість, формувати нові підприємницькі ініціативи та наповнювати бюджети місцевих громад (рис. 1.1).

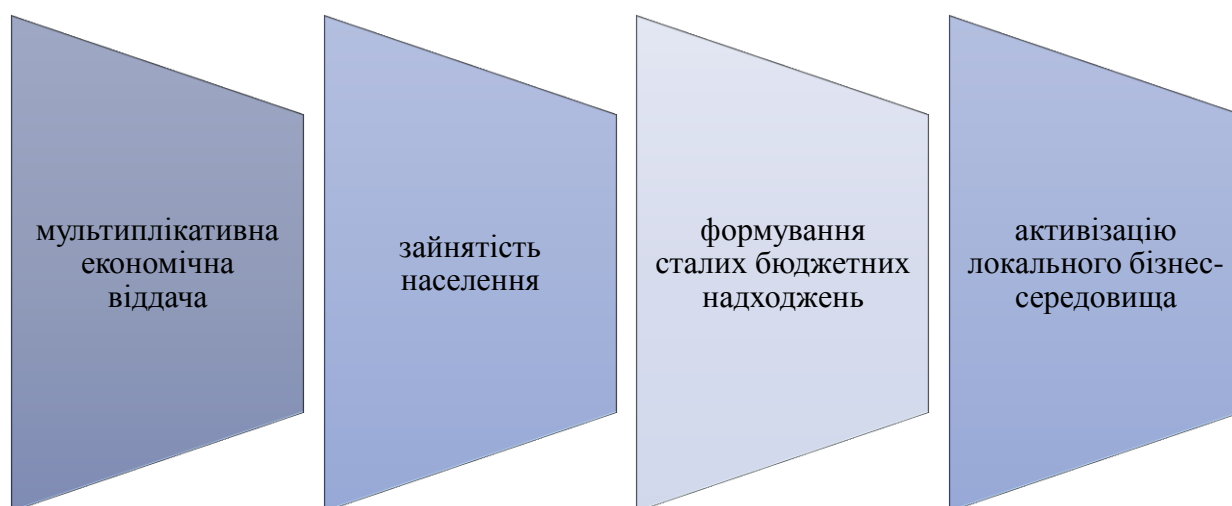

Рис. 1.1. Ключові складові економічного впливу гірськолижного туризму на регіональний розвиток

Складено автором за матеріалами: [47]

Одним із ключових механізмів дії гірськолижного туризму є мультиплікативний ефект. Він передбачає поширення економічної вигоди від

одного туриста не лише на готель чи підйомник, яким він безпосередньо скористався, але й на весь локальний економічний ланцюг. Так, кошти, витрачені туристом на проживання, автоматично активізують попит на продукти харчування, енергоносії, логістичні послуги, що постачаються готелям. У свою чергу, зростаючі обсяги закупівель стимулюють розширення виробництва на місцевому рівні, сприяють створенню нових робочих місць, а отримані доходи реінвестуються в інші галузі – будівництво, транспорт, торгівлю. Таким чином, одна туристична витрата запускає багатоетапний процес економічного відтворення [53].

У регіонах, де функціонують гірськолижні курорти, особливого значення набуває питання зайнятості. Створення сезонних і постійних робочих місць у сфері гостинності, громадського харчування, прокату обладнання, сервісного обслуговування та супутніх видах діяльності дає змогу зменшити рівень безробіття, особливо в сільських і депресивних громадах. У цих умовах туризм виконує роль компенсаційного механізму, дозволяючи мешканцям регіону отримувати доходи у міжсезоння сільськогосподарського циклу. Залучення молоді до роботи в сфері гірськолижного сервісу також сприяє стримуванню трудової міграції, що є важливою соціально-економічною функцією (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Кількість робочих місць у туристичній галузі Івано-Франківщини

Рік	Постійні	Сезонні	Разом
2020	2800	1300	4100
2021	3200	1500	4700
2022	3700	1800	5500
2023	4100	2100	6200
2024*	4400	2300	6700

Складено автором за матеріалами: [9]

Крім того, гірськолижний туризм активно впливає на формування доходів місцевих бюджетів. Надходження до територіальних громад здійснюється як через прямі податки (зокрема податок на доходи фізичних

осіб, податки на землю та нерухомість, туристичний збір), так і через непрямі надходження у вигляді підвищення загального рівня ділової активності. Туристичний збір, хоча й не є значним за обсягом у порівнянні з іншими статтями бюджету, має символічне значення як інструмент фіксації туристичного навантаження та обліку потоків. А більш масштабні податкові надходження з діяльності підприємств туристичної сфери формують ресурсну основу для утримання та розвитку місцевої інфраструктури – доріг, благоустрою, освітніх і медичних установ [32].

Окремо варто підкреслити роль гірськолижного туризму у стимулюванні розвитку малого та середнього підприємництва. Завдяки високій концентрації туристів, особливо у сезон, навколо курортів формуються своєрідні мікроекономічні кластери, що включають заклади харчування, торгівлі, послуг, ремесел і побутового обслуговування. Багато з них є прикладом сімейного бізнесу або самозайнятості, що забезпечує фінансову незалежність і підтримку локальних традицій. Така підприємницька активність не тільки підвищує добробут місцевого населення, а й сприяє соціальній стабільності, оскільки включає жителів у процес економічного співтворення простору [18].

Таким чином, економічна сутність гірськолижного туризму реалізується через низку взаємопов'язаних механізмів: мультиплікативну економічну віддачу, розширення зайнятості, формування сталих бюджетних надходжень та активізацію локального бізнес-середовища. У сукупності ці процеси свідчать про стратегічне значення гірськолижного туризму для соціально-економічного розвитку гірських територій України.

Гірськолижний туризм, окрім своєї економічної значущості, виконує низку соціально вагомих функцій, які визначають його сутність як соціального феномена. Його вплив поширюється на поведінкові моделі, ієрархії потреб, стилі життя, комунікативні практики та механізми формування ідентичностей. Соціальна сутність гірськолижного туризму виявляється в процесах адаптації населення до нових форм дозвілля,

інтенсифікації соціальної мобільності, згуртуванні родинних і молодіжних груп, а також у зміцненні локальних ідентичностей [54].

Одним із ключових соціальних вимірів гірськолижного туризму є формування стилю життя, який асоціюється із здоров'ям, активністю та самопрезентацією. Таке дозвілля сприяє поширенню норм фізичної мобільності, спорту та рекреаційної естетики, що відображається у споживчих і комунікаційних практиках, зокрема в медіапросторі. Також гірськолижний туризм сприяє соціальній мобільності, проявляючись як у фізичному переміщенні, так і в інтеграції до нових соціальних середовищ. Контакти між туристами з різних регіонів сприяють розширенню світогляду та мережевої взаємодії [21].

Вагомою є роль гірськолижного туризму у сімейній соціалізації. Курорти створюють умови для міжпоколіннього відпочинку, зміцнення родинних зв'язків та розвитку спільних традицій. Інфраструктура багатьох курортів адаптована для сімейного дозвілля, зокрема через наявність дитячих шкіл і безпечних трас. Молодіжна інтеграція також є важливою складовою соціального впливу. Гірськолижний туризм виступає платформою для самореалізації, неформального навчання та формування спільнот за інтересами, що реалізується через клуби, фестивалі, студентські ініціативи.

Гірськолижний туризм відіграє помітну роль у зміцненні територіальної ідентичності, оскільки курорти дедалі частіше функціонують не лише як простори дозвілля, а й як символічні носії локальної культури. Через архітектуру, брендування, етностиль та елементи комунікації формується позитивний імідж дестинації та посилюється зв'язок населення з територією.

Цей процес особливо помітний у Карпатському регіоні, де збережені гуцульські, бойківські та лемківські традиції – пісні, обряди, танці – активно інтегруються у туристичну пропозицію. Зимовий сезон супроводжується колядуванням, Маланками та іншими обрядовими подіями, що дозволяє туристам не лише відпочити, а й долучитися до автентичної культурної спадщини регіону (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Основні аспекти традицій у гірськолижному туризмі

Аспект традицій	Зміст / Прояви	Значення для туризму
Народна культура	Колядування, Маланка, пісні, танці, обряди, фестивалі	Створення автентичної атмосфери, емоційне занурення у місцеве життя
Кухня та гастрономія	Банош, куліш, грибна юшка, бринза, трав'яні чаї, глінтвейн	Приваблення туристів через унікальний гастрономічний досвід
Народні ремесла	Вироби з дерева, вовни, кераміка, вишивка, ліжники	Розвиток сувенірної торгівлі, популяризація ручної праці
Архітектура	Дерев'яні хати, церкви, млини, етно-садиби, стилізація будівель під традиційні	Формування естетики середовища, збереження історичної пам'яті
Зимові розваги	Катання на санях, дерев'яних лижах, співи біля ватри, легенди	Урізноманітнення відпочинку, створення яскравих емоцій
Майстер-класи та участь	Виготовлення сувенірів, кулінарні майстер-класи, участь у обрядах	Залучення туриста до традиційної культури, інтерактивний досвід
Свята та події	Різдво, Водохреща, Великдень, місцеві ярмарки	Підвищення туристичного потоку у святкові періоди
Місцеві легенди і фольклор	Перекази, міфи, казки, оповідання старожилів	Поглиблення інтересу до регіону, формування унікального туристичного іміджу

Складено автором за матеріалами: [43]

Важливою складовою соціокультурної сутності гірськолижного туризму є інтеграція локальних гастрономічних і ремісничих традицій у туристичну пропозицію. Місцева кухня виступає носієм культурної пам'яті та засобом трансляції ідентичності. У гірських регіонах туристи мають змогу скуштувати автентичні страви, рецепти яких передаються з покоління в покоління, як-от банош із бринзою, печена картопля, грибна юшка чи карпатський чай із трав. Таке занурення в кулінарну традицію сприяє формуванню емоційного зв'язку з регіоном та збагачує туристичний досвід.

Аналогічну роль відіграють народні ремесла й традиційні промисли, що репрезентують матеріальну культуру гірських територій. У туристичних дестинаціях активно функціонують майстерні та сувенірні лавки, де виготовляють вироби з дерева, глини, вовни, тканини, шкіри. Особливо популярні вишивані рушники, ліжники, різьблені ікони, декоративні

свічники. Виготовлення таких предметів зазвичай здійснюється вручну, з дотриманням традиційних технологій. Проведення майстер-класів для туристів не лише урізноманітнює відпочинок, а й виконує функцію культурної просвіти та збереження нематеріальної спадщини регіону [12].

Усе вищезгадане свідчить про те, що традиції не лише прикрашають гірськолижний туризм, а й роблять його глибшим, наповненим змістом. Вони допомагають зберігати й передавати культурну спадщину, сприяють національному самовираженню та створюють конкурентні переваги для регіонів на туристичному ринку.

1.3 Закордонний досвід реалізації проєктів гірськолижного туризму

Аналіз світового досвіду розвитку гірськолижного туризму демонструє, що країни з розвиненою туристичною інфраструктурою в гірських регіонах успішно поєднують комерційну ефективність, екологічну стійкість та соціальну значущість цього напрямку рекреації. Особливо виділяються такі класичні гірськолижні дестинації, як Швейцарія, Австрія, Франція, Італія, Канада, США, Японія та Словенія. Ці країни мають тривалий досвід у плануванні, фінансуванні, управлінні та маркетингу гірськолижних курортів.

Одним із ключових чинників успіху є комплексне планування розвитку курортів, яке передбачає взаємодію між урядовими органами, місцевим самоврядуванням, приватним бізнесом та громадськими організаціями. Наприклад, в Австрії особливу роль у розвитку гірськолижного сектора відіграють регіональні туристичні асоціації, такі як Tirol Werbung чи Salzburg AG für Tourismus, які координують інвестиційні проєкти, забезпечують стандартизацію послуг та активно сприяють продвиженню регіону на міжнародному ринку. За даними Австрійської асоціації туризму (2024), у 2023–2024 роках лижні курорти країни отримали понад 11,5 млн туристів, з яких 62% – іноземні. Загальний дохід від зимового туризму становив 8,9 млрд євро, що свідчить про високу економічну значущість цього сектора.

Також важливим є підтримка держави через надання преференцій для інвесторів, субсидій на модернізацію інфраструктури та розвиток екологічно чистих технологій. У рамках національної програми Alpine Climate Tourisme австрійський уряд у 2024 році виділив 270 млн євро на модернізацію підйомників, перехід на електромобільність у внутрішньому транспорті курортів та створення систем штучного зрошення снігом, адаптованих до зміни клімату. Крім того, держава надає податкові пільги для компаній, що інвестують у сталій розвиток гірськолижних курортів, що сприяє залученню приватних коштів у розмірі понад 500 млн євро щорічно. Такий підхід забезпечує не лише економічну стабільність галузі, але й тривалу конкурентоспроможність австрійських курортів на світовому ринку [53].

Швейцарія вважається лідером серед країн, де гірськолижний туризм є стратегічним напрямком економічного розвитку. За даними Швейцарської асоціації туристичної індустрії (Swiss Tourism Federation, 2024), лижний сезон 2023–2024 року приніс гірським регіонам країни понад 12 млрд швейцарських франків, що становить близько 5% ВВП країни. Більше ніж 70% усіх зимових туристів відвідують саме гірськолижні курорти. Там існує чітко відпрацьована модель, за якою кожен курорт має довгостроковий розвитковий план, інтегрований у загальну систему національного туристичного маркетингу. Управління курортами здійснюється через акціонерні товариства, у яких є як державні, так і приватні акціонери. Наприклад, популярний курорт Гштаад-Санкт-Моріц функціонує у форматі публічно-приватного партнерства, що забезпечує стабільність фінансування, професійне управління та високий рівень обслуговування. Такий підхід дозволяє Швейцарії тримати лідерські позиції в рейтингах якості туристичних послуг Європи, опублікованих Європейською комісією з туризму (ECTR) у 2024 році [14].

У Франції широко використовується концепція «планованих курортів» («stations labellisées»), коли ще на етапі проектування враховуються питання екології, доступності, комфортності проживання та безпеки. За даними

Національного інституту статистики та економічних досліджень Франції (INSEE, 2024), у сезоні 2023–2024 року гірськолижні курорти країни отримали понад 9,5 млн відвідувачів, з яких 65% – внутрішні туристи. Загальний дохід від зимового туризму склав 8,7 млрд євро, з них 3,2 млрд євро було інвестовано у модернізацію інфраструктури завдяки державній програмі Montagne 2030. Держава надає фінансову підтримку для будівництва об'єктів інфраструктури, але при цьому встановлює жорсткі стандарти якості послуг. Зокрема, у 2024 році було затверджено новий стандарт Qualité Tourisme Montagne, який передбачає регулярну сертифікацію послуг у гірських регіонах. Важливим є також розвиток зимового спорту як частини національної культури – французи активно популяризують лижні види спорту серед молоді, що забезпечує внутрішній попит на туристичні послуги. Згідно з дослідженням французького Міністерства освіти та спорту (2024), близько 40% школярів старших класів беруть участь у зимових спортивних практиках, організованих при школах [47].

В Альпах (Італія) велику увагу приділяють сезонній диверсифікації туристичного продукту. За даними Італійської асоціації туризму (ENIT, 2024), близько 68% гірськолижних курортів країни активно розвивають літній напрямок, зокрема піші та велотури, веревочні парки, екстрим-парки, конференційні майданчики та еко-подорожі. Це сприяє збільшенню тривалості туристичного сезону на 4-5 місяців, що, за оцінками Міністерства економічного розвитку Італії (2024), дозволило підвищити рівень зайнятості населення в гірських регіонах на 23% порівняно з 2019 роком. Загальний дохід від літнього туризму у гірських районах Італії у 2024 році склав понад 2,1 млрд євро, що становить 29% загального туристичного доходу регіону. Такий підхід не лише забезпечує стабільність економічних показників, але й оптимізує навантаження на природні ресурси, запобігаючи перевтомленню територій [62].

Японія має унікальний досвід розвитку гірськолижного туризму, особливо в регіоні Хоккайдо, де висока якість снігу та культурна специфіка

приваблюють як внутрішніх, так і зовнішніх туристів. За даними Japan National Tourism Organization (JNTO, 2024), у сезоні 2023-2024 року Хоккайдо відвідало понад 5,7 млн туристів, з них 2,1 млн – іноземні громадяни, серед яких найбільшу частку склали громадяни Південної Кореї, Китаю та Австралії. Гірськолижні курорти регіону, зокрема Нісёко, Фуруно́вакі та Києнко́ва, отримали загалом 1,9 млрд доларів США доходу від зимового туризму. Місцева влада активно співпрацює з туроператорами для створення інтегрованих курортних комплексів, що включають не лише схили, а й онсени (термальні джерела), японські готелі типу рьокан, а також освітні програми з історії та культури країни. У рамках стратегії розвитку туризму Visit Japan 2030 передбачено збільшення іноземного туристичного потоку до 60 млн осіб на рік, з акцентом на регіональний розвиток, включно з гірськолижними напрямками [9].

Для узагальнення ключових підходів до розвитку гірськолижного туризму в провідних країнах світу доцільно проаналізувати управлінські моделі, джерела фінансування, інституційні механізми взаємодії між суб'єктами туристичної діяльності та особливості функціонування курортної інфраструктури. Залежно від політичної структури, економічної моделі, просторової організації та національних пріоритетів, кожна держава реалізує власну стратегію розвитку гірськолижного туризму, орієнтуючись на поєднання економічної ефективності, екологічної збалансованості та соціальної відповідальності. Таблиця 1.5 демонструє порівняльну характеристику стратегічних підходів, які впроваджуються у сфері гірськолижного туризму в низці країн із різними політичними та управлінськими системами. Це дозволяє виявити не лише загальні закономірності, притаманні успішним моделям, а й інституційну специфіку, що може бути врахована при формуванні адаптованої моделі розвитку гірськолижних курортів в українському контексті (табл.1.5).

Порівняльна характеристика моделей розвитку гірськолижного туризму
в обраних країнах

Країна	Основна модель управління	Джерела фінансування	Особливості розвитку
Швейцарія	Приватно-державне партнерство	Інвестиції, державна підтримка	Професійне управління, високі стандарти
Франція	Децентралізована система	Державні субсидії, інвестиції	Плановані курорти, високий рівень контролю
Австрія	Регіональні асоціації курортів	Державні та муніципальні фонди	Соціальне партнерство, доброзичливість
Італія	Локальні курортні асоціації	Часткові інвестиції, держава	Диверсифікація сезонів, культурна насиченість
Японія	Корпоративне управління	Приватні компанії, туризм	Культурна специфіка, онсени

Складено автором за матеріалами: [57]

Крім того, у багатьох країнах проводиться політика «зеленого» гірськолижного туризму, спрямована на зменшення екологічного навантаження на природні території. Так, у Німеччині та Словенії активно впроваджують енергоефективні підйомники, використовують електромобілі для перевезень та запроваджують еко-сертифікацію готелів. Це дозволяє зберігати екологічну рівновагу та водночас задовольняти потреби туристів.

Отже, закордонний досвід реалізації проєктів гірськолижного туризму демонструє важливість комплексного підходу до розвитку курортів, взаємодії держави та бізнесу, екологічної відповідальності та диверсифікації туристичного продукту. Україна, маючи значний природно-рекреаційний потенціал Карпат, може скористатися цим досвідом для формування ефективної моделі розвитку гірськолижного туризму на національному рівні.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГІРСЬКОЛИЖНОГО ТУРИЗМУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛІСТІ

2.1. Ресурсний потенціал гірськолижного туризму

Івано-Франківської області

Івано-Франківська область – справжній центр зимового туризму України. Саме тут працює провідний гірськолижний курорт №1 країни «Буковель», розташований біля села Поляниця. Окрім того, у Карпатах Прикарпаття функціонують і інші лижні комплекси – Яблуниця, Ворохта, Косів, Верховина, Тюдів. Серед загального ресурсу регіону вже створена потужна рекреаційна база, понад 500 об'єктів, близько 20 тис. місць проживання, що свідчить про високий інвестиційний потенціал.

Івано-Франківщина багата на мальовничі гірські краєвиди, що сприяють розвитку зимового відпочинку. Найбільший курорт «Буковель» займає площу 220 га та налічує 68 трас різного рівня складності, розташованих на висотах 900–1372 м. Крім того, система підйомників Буковелю налічує 19 одиниць, а довжина найтривалішого спуску – 2106 метрів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Технічна характеристика курорту «Буковель»

Параметр	Дані
Площа	220 га
Кількість трас	68
Довжина найдовшого спуску	2106 м
Перепад висот	472 м
Підйомники	19 (пропускна спроможність ~35 тис. осіб/год)
Термін сезону	Грудень–березень (з штучним снігом – довше)

Складено автором за матеріалами: [57]

Таким чином, «Буковель» забезпечує комфортні умови як для початківців, так і для досвідчених лижників. Інші курорти області, наприклад, Драгобрат, Ворохта-«Авангард», «Коза» в Яблуниці, «Шешори»,

«Тюдів» тощо, доповнюють цю інфраструктуру меншою кількістю трас та витягів, орієнтуючись передусім на місцевих любителів гірськолижного спорту. Перспективи зимового туризму в області залишаються високими навіть в умовах зовнішніх викликів [15].

Івано-Франківщина охоплює частину Українських Карпат, зокрема масиви Чорногора, Горгани та Покутсько-Буковинські Карпати. Рельєф регіону – гірський, із високими вершинами та пологими підвищеннями. Найвища точка області – гора Говерла 2061 метр, а також тут підносяться інші вершини Чорногори заввишки понад 2000 метрів. Даний гірський рельєф створює різноманітність схилів із перепадами висот до 500–600 м, що сприяє як навчальним, так і спортивним траям. Клімат регіону помірно континентальний з вираженою гірською модифікацією. Середня річна температура складає близько +9 °С, зима холодна, а літо помірно тепле. Гірський характер клімату означає стабільний сніговий покрив на трасах протягом зими, переважно з грудня по березень, хоча у відлиги доводиться вдаватися до штучного засніження. Середній річний рівень опадів у високогір'ї сягає 1000 мм, із максимумом у травні–червні, що забезпечує добру зволоженість під час формування покриву і весняного паводку на річках (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Порівняльна характеристика гірськолижних курортів України

Курорт	Кількість трас	Підйомники	Проживання	Рівень сервісу
Буковель	68	19	1500+	Високий
Драгобрат	9	10	500+	Середній
Славське	10	8	300+	Середній
Мигове	4	2	150+	Базовий
Плай	6	3	200+	Середній

Складено автором за матеріалами: [24]

Гідрографія області також важлива у рекреаційному потенціалі. Тут починаються річки Прут і Черемош – основні притоки Дністра, а також Лімниця. Снігове танення у горах дає початок Білим і Чорним Черемошам,

що популярні для рафтингу в теплу пору року . Важливим є те, що витік Прута саме на схилі Говерли. Присутність цих водойм створює додаткові можливості для водних видів спорту та оздоровлення [31].

Флора області відповідає типовим карпатським ландшафтам: до висоти ≈ 1400 м переважають букові та смерекові ліси, вище на схилах розстеляються субальпійські луки. Ці лісові масиви не лише є важливою складовою природного середовища, але й формують чисте повітря та естетичні цінності курортів. Фауна Карпат стрімка і різноманітна: тут мешкають благородні олені, кози-кам'яниці, ведмеді, вовки, а в небі – клинопасні птахи, дубоноси, глухарі тощо. Всі ці природні складові створюють привабливий фон для розвитку активного відпочинку та екологічного туризму, доповнюючи зимові траси прогулянками гористими лісами (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Природні передумови розвитку гірськолижного туризму

Параметр	Характеристика
Рельєф	Гірський (Чорногора, Горгани)
Найвища вершина	Говерла (2061 м)
Клімат	Помірно континентальний
Середня температура зими	-5...-3 °С
Сніговий покрив	Стабільний з грудня по березень
Гідрографія	Прут, Черемош, Лімниця
Флора і фауна	Букові та смерекові ліси, субальпійські луки, багатство тварин

Складено автором за матеріалами: [38]

На Івано-Франківщині сконцентровано низку гірськолижних курортів різного рівня. Найпотужнішим із них є «Буковель» – Поляниця, Яремчанська міськрада. Як вже зазначено, він налічує 68 трас (зелена, синя, червона, чорна складності) протяжністю понад 60 км , із 19 підйомниками. Максимальна висота – 1372 м, мінімальна – 900 м, перепад – 472 м. Таким чином, «Буковель» пропонує траси та спуски для новачків і професіоналів. Крім того, тут наявні всі необхідні сервіси: 7 готелів високого рівня та безліч котеджів, пропускна спроможність готелів у зоні курорту – близько 1500 осіб, із загальним місць у окрузі до 12 000, школи інструкторів, прокати

обладнання, SPA-центр тощо. Село Поляниця обслуговується шосе з Івано-Франківська та Яремче, близько 70 км до обласного центру, а найближчий аеропорт – у місті Івано-Франківську 120 км [36].

Другим за значенням є Драгобрат (Закарпатська обл., поруч із кордоном Івано-Франківщини). Це найвисокогірніший курорт України (1300–1700 м над рівнем моря, перепад ~500 м). Тут простягаються 9 трас – 1 синя, 3 червоні, 5 чорних – для досвідчених спортсменів. Інфраструктура досить скромна: 2 крісельні та 8 бугельних підйомників обслуговують схили Стогу. Важливо зазначити, що найближча залізнична станція – Ясиня; аеропорт Івано-Франківська – за 125 км (рис. 2.1).

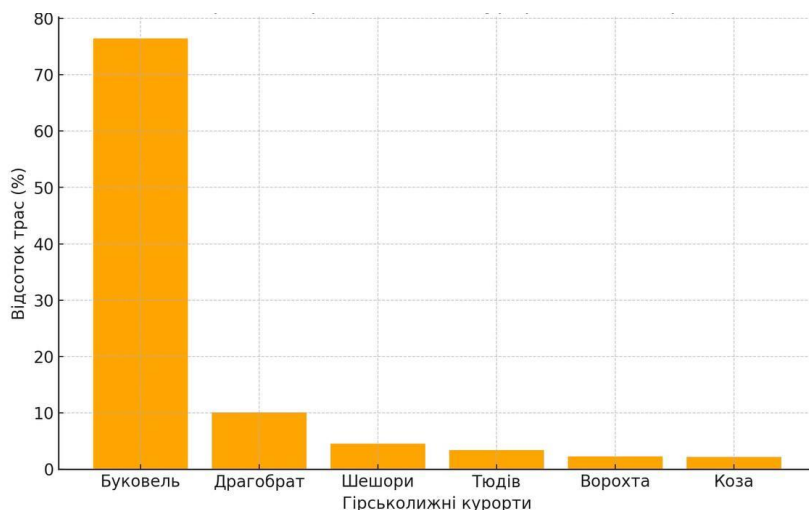

Рис.2.1 Розподіл кількості трас на гірськолижних курортах Івано-Франківської області [26]

Ворохта, частина Яремчанської міськради є центром спортивного туризму з огляду на наявність старого трамплінного комплексу та кількох невеликих трас. За даними, тут працюють три траси і три витяги. Курорт орієнтований на початківців і середній рівень підготовки. Поблизу – курорт «Заросляк» на вершині гори Хом'яка [35].

У Яремчанській громаді також діють невеликі комплекси: «Коза» в Яблуниці – дві сині траси загальною довжиною 1,2 км, один бугельний витяг 540 м та «Тюдів» – 3 траси 200–800 м, бугельний витяг, незабаром

планується будівництво четвертої траси 1500 м з крісельним підйомником. Курорт «Шешори» гора Пасічна, Верховинський район, пропонує 4 траси – 3 сині та 1 червона, сумарна довжина 3 км. Всі ці об’єкти мають базовий рівень сервісу для новачків і сімейного відпочинку, прокат спорядження, школа катання, бази розміщення (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Основні гірськолижні курорти Івано-Франківської області

Курорт	Кількість трас	Підйомники	Перепад висот	Примітки
Буковель	68	19	472 м	Найбільший в Україні
Драгобрат	9	10 (2 крісельні, 8 бугельних)	~500 м	Найвисокогірніший курорт
Ворохта	3	3	~100–150 м	Підходить для початківців
Коза (Яблуниця)	2	1 бугельний	~150 м	Невеликий сімейний курорт
Тюдів	3 (планують 4)	1 (планують крісельний)	~150 м	Розвиток інфраструктури
Шешори	4	1 бугельний	~150 м	Орієнтація на новачків

Складено автором за матеріалами: [7]

Інфраструктура транспортного сполучення поступово покращується. Крім автомобільних доріг, через Ворохту і Яремче прокладено залізницю, що з’єднує регіон з Івано-Франківськом та Львовом. Найбільшими транспортними вузлами є місто Івано-Франківськ – залізниця, міжнародний аеропорт і Яремче – авто, залізниця. Курорти обслуговують і спеціальні автобусні маршрути з обласного центру та сусідніх областей [41].

Івано-Франківська область має великий інвестиційний потенціал у сфері зимового туризму. Наявність сучасних курортів і туристичної інфраструктури, понад 500 об’єктів розміщення на 20 тис. місць, свідчить про конкурентоздатність регіону. Прикарпатська влада активно залучає інвесторів: зокрема, в регіоні плануються нові масштабні проєкти. Так, неподалік будівництва гірськолижного курорту у Волосянці на площі 127 га передбачено зведення 25 готелів на 5000 номерів. Подібні задуми показують інтерес бізнесу до туризму в Карпатах. Крім того, існує потенціал для

розвитку позанабірних видів, нічні катання, покращення навчальних трас, фрірайд та диверсифікації турпродукту (екотуризм, велотуризм, санаторії). Варто зазначити, що регіональною владою створено мережу туристично-інформаційних центрів, понад 8 по області і реалізуються маркетингові програми просування Прикарпаття, що підвищує туристичну привабливість. Використання існуючої рекреаційної бази, понад 500 об'єктів, 20 тис. місць створює умови для залучення вітчизняних і закордонних мандрівників, а також стимулює інвестування у додаткові послуги (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Витрати туристів у Карпатах на 1 особу/день (грн)

Рік	Проживання	Харчування	Скіпас/активності	Разом
2019	550	300	450	1300
2020	500	280	400	1180
2021	600	320	480	1400
2022	650	350	500	1500
2023	700	400	550	1650

Складено автором за матеріалами: [49]

Разом з тим розвиток гірськолижної індустрії стикається з низкою проблем. По-перше, кліматичні зміни призводять до нерівномірності природного снігопокриву та скорочення сезону. Наприклад, для забезпечення сталого катання влітку та восени курорти застосовують штучне засніження: загалом на 60 км трас «Буковелю» встановлено снігові гармати. Це свідчить про зростання енергетичних і фінансових витрат. По-друге, у віддалених селах та курортах області бракує інфраструктури: дороги мають низьку пропускну здатність та перебувають у незадовільному стані, що ускладнює доступ туристів. Також недостатньо каналізовано проблему «перевантаження» центральних трас – зростаючі черги біля підйомників у пікові дні. Екологічними ризиками є язасмічення територій у високому сезоні. Для подолання цих проблем необхідні комплекси заходів: модернізація підйомників і шляхів, зокрема будівництво об'їзних доріг, покращення залізничного сполучення, державна підтримка малих курортів та

їх об'єднання у єдину мережу, запровадження екологічних стандартів, ефективні снігові системи, переробка відходів. Важливим напрямом є також розвиток альтернативних форм відпочинку в офсезоні (літній туризм, спелео- і велотуризм), що зменшить навантаження в зимовий час (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Проблеми розвитку гірськолижного туризму

Проблема	Причина	Наслідки
Кліматичні зміни	Потепління, нестабільний сніг	Зменшення тривалості сезону
Низька якість доріг	Брак фінансування	Складність доступу
Перевантаження курортів	Велика кількість туристів	Черги на підйомниках
Екологічне навантаження	Масовий туризм	Ерозія схилів, сміття
Нерозвинена інфраструктура в малих курортах	Відсутність інвестицій	Обмежена пропозиція послуг

Складено автором за матеріалами: [45]

Івано-Франківська область має потужний природно-ресурсний потенціал для розвитку гірськолижного туризму. Високогірний рельєф (Чорногора, Горгани), сприятливий клімат і збагачені водні ресурси в поєднанні з уже сформованою інфраструктурою створюють конкурентну перевагу регіону. Сьогодні «Буковель» підтверджує свій статус найпопулярнішого курорту України, а численні менші комплекси забезпечують доступний відпочинок для різних категорій туристів. При цьому існує більше 500 місць розміщення, 20 тисяч місць і постійний попит на відпочинок стимулюють додаткові інвестиції, як це видно на прикладі проєктів Volosyanka. Водночас потребують вирішення питання енерго- та ресурсозбереження, удосконалення сервісу і транспорту, а також адаптації до змін клімату, що відображено в необхідності штучного засніження трас. Інтеграція малих курортів у регіональну мережу, розвиток цілорічного туризму та екологічні нововведення допоможуть повніше розкрити ресурсний потенціал Прикарпаття і зробити його привабливим для українських і міжнародних відвідувачів [19].

Гірськолижний туризм Івано-Франківщини базується на Карпатських горах з порівняно помірними висотами. Більшість вершин тут не перевищує

2061 метрів, тому перепади висот є помірними, а схили відносно пологими. Це створює безпечні та зручні умови для любителів лиж і сноуборду. Наприклад, курорт «Буковель» розташований на висотах від 900 до 1372 м (вершина г. Довга) з перепадом 472 метрів. Сезон катання тут зазвичай триває з початку грудня до середини квітня, що забезпечується і природним сніговим покривом, і системою штучного осніження. На початок 2025 року довжина трас Буковелю сягала близько 74 км з 17 витягами, що робить його найбільшим гірськолижним комплексом України і одним з найбільших у Східній Європі.

Високий попит на зимовий відпочинок створює привабливі можливості для інвесторів. Навіть у складних умовах 2022–2023 рр. внутрішній туризм України почав відновлюватися: у 2022 році туристична галузь сплатила 1,5 млрд грн туристичного збору, а у 2023 р. через обмеження закордонних поїздок завантаженість номерів у популярних курортних регіонах, зокрема Івано-Франківській області сягала 60–70%. Це співставно з показниками провідних туристичних центрів світу та підтверджує стійкий попит на відпочинок у горах. Інвестори відповіли на тренд розгортання великих проєктів: за оцінками фахівців, у 2024–2026 рр. в Україні планується реалізація щонайменше 45 нових готельно-апарт-комплексів загальною кількістю номерів та 108 котеджних містечок на 3 097 будинків. Ці дані свідчать про довіру бізнесу до перспектив туристичного сектору регіону. Як зауважують експерти, захід України загальною приваблює інвестиції високою якістю рекреаційної інфраструктури, а Буковель у цьому регіоні є беззаперечним лідером індустрії гірськолижного туризму. Зростаючий внутрішній потік туристів і високі показники завантаженості готелів забезпечують курортам швидку окупність проєктів, що робить Івано-Франківщину перспективною зоною для готельних та розважальних інвестицій [23].

Швидкий розвиток гірськолижної інфраструктури супроводжується значними екологічними викликами. Зміни клімату уже призводять до скорочення природного снігового покриву, тому курорти Карпат масово

використовують штучне осніження для підтримки діяльності трас: за даними журналістів, в теплі весняні дні схили «Буковелю» щодня зволожують і засніжують за допомогою гармат на генераторах. Однак системи штучного засніження вимагають величезних обсягів води й електроенергії. Європейське дослідження показує, що без технічного осніження 53% європейських курортів опинилися б під загрозою нестачі снігу вже при потеплінні на 2°C, а сам процес штучного засніження значно збільшує водний та енергетичний «відбиток» гірськолижного туризму. Крім того, масштабні проклади трас та будівництво об'єктів можуть порушувати екосистеми Карпат. Зокрема, екологи попереджають, що проєктовані гігантські курортні комплекси на Свидовці знищать частину унікальних лісів і пасовищ, де живуть понад 90 видів тварин під загрозою зникнення, включаючи рідкісних бурих ведмедів і рисей. Вирубка дерев для нових трас може також прискорити стік дощової води і спричинити паводки у прилеглих селах. Як застерігає WWF, Українські Карпати – одна з останніх «диких» територій Європи, де зосереджено близько двох третин популяцій таких великих хижаків, як ведмеді і вовки, – тому при розвитку туризму необхідне ретельне дотримання екологічних стандартів [16].

Карпатські курорти поступаються висотами і масштабом найвідомішим Альпійським центрам відпочинку, але наздоганяють їх за рівнем сервісу та сучасними технологіями. Наприклад, курорт Courchevel у Франції відомий винятковою інфраструктурою, високим рівнем комфорту та великими інвестиціями у готельний бізнес. Польське Закопане приваблює туристів автентичністю та помірними цінами. «Буковель» же має шанси наблизитися до їхніх показників: інтенсивно розширюючи трасову мережу, готельний фонд і послуги, він прагне стати «українським Куршевелем». Уже сьогодні Буковель часто порівнюють із європейськими курортами завдяки масштабам і якості. Наприклад, він є найбільшим гірськолижним об'єктом України – 75 км трас і 17 витягів. На міжнародному рівні зростає увага до розвитку українського гірськолижного продукту, хоча в умовах глобального потепління

перед усіма регіонами стоїть завдання подовжити сезон і мінімізувати навантаження на довкілля. Нині «Буковель» розвиває і літній рекреаційний потенціал (велопарки, хайкінг, СПА тощо), що за світовими стандартами робить його цілорічним курортом і підсилює конкурентоспроможність у порівнянні з однорічними центрами за кордоном [25].

Гірськолижні курорти Івано-Франківщини формують велику частку туристичного доходу регіону та створюють тисячі робочих місць. Зокрема, у 2024 р. туристичний збір в області склав 33,1 млн грн – майже на 13 млн грн більше, ніж у 2023-му. Найбільше сплатив курорт «Буковель»: Поляницька громада, де він розташований забезпечила 21,93 млн грн збору +101% до попереднього року. Таким чином вклад «Буковеля» у регіональний бюджет узимку 2024 року сягнув двох третин від усього збору області. Туристична активність позитивно впливає й на суміжні громади – приміром, у 2024 р. Яремче та Ворохта показали зростання надходжень на чверть, а в Коломиї – на 72% завдяки культурно-туристичним подіям. У підсумку гірськолижний туризм стимулює розвиток дорожньої та готельної інфраструктури, малого бізнесу (харчування, прокат спорядження, сувеніри) і сприяє створенню нових робочих місць. Експерти відзначають, що завдяки високому рівню сервісу і повноцінній інфраструктурі «Буковель» перетворюється із звичайного гірськолижного курорту на європейське туристичне містечко, відкриваючи регіону іміджеві та економічні переваги [33].

Івано-Франківська область володіє суттєвим ресурсним потенціалом для розвитку гірськолижного туризму завдяки сприятливим природним умовам та значним інвестиціям у курорти. Динамічне зростання внутрішнього туристичного попиту, підкріплене статистичними даними 2023–2024 років, ріст наповнюваності готелів і зборів, свідчить про великий економічний ефект. Водночас наголошено на потребі зваженої екологічної політики: насичена курортна інфраструктура має гармонійно поєднуватися зі збереженням природного середовища Карпат. Загалом гірськолижний туризм важливе значення у піднесенні економіки регіону і має всі передумови для

подальшого зростання при умові розумного поєднання розвитку і охорони довкілля.

2.2. Сучасний стан розвитку гірськолижного туризму в Україні

В Україні гірськолижна індустрія досягла зрілої стадії з 2016 року. Це помітно навіть на найбільших гірськолижних курортах країни, які представляють значну частину ринку за відвідуваністю. Починаючи з зимового сезону 2017-2018, середня кількість відвідувачів гірськолижних курортів України варіювалася в межах від 5 до 7 мільйонів осіб на рік. Крім того, навіть на регіональному рівні тренд залишався досить стабільним, хоча деякі курорти показали кращі результати, ніж інші, навіть у межах одного регіону.

Традиційний ринок гірськолижного туризму в Карпатах зазнав певного скорочення, в той час як курорти в Закарпатті та Буковелі помітно збільшили потік туристів з 2018 по 2021 рік. Після цього Україна стала важливим напрямком для гірськолижного туризму в Східній Європі. Це, вплинуло на стабільний розвиток курортів на західному напрямку. Незважаючи на зростання популярності курортів в Україні, загальний ринок у регіоні залишався на колишньому рівні через економічні труднощі та зниження туристичного потоку в деяких інших країнах Східної Європи (рис. 2.2).

Попри загальну стагнацію світового гірськолижного ринку, ця галузь в Україні демонструє позитивну динаміку як з боку попиту, так і з боку пропозиції. Інтерес українців до гірськолижного відпочинку зростає, що допомагає розвитку внутрішнього туризму та модернізації існуючих курортів. За останні роки кількість лижників і сноубордистів в Україні суттєво зросла, зокрема завдяки популяризації активного зимового відпочинку, покращенню інфраструктури та загальній доступності гірськолижних послуг [26].

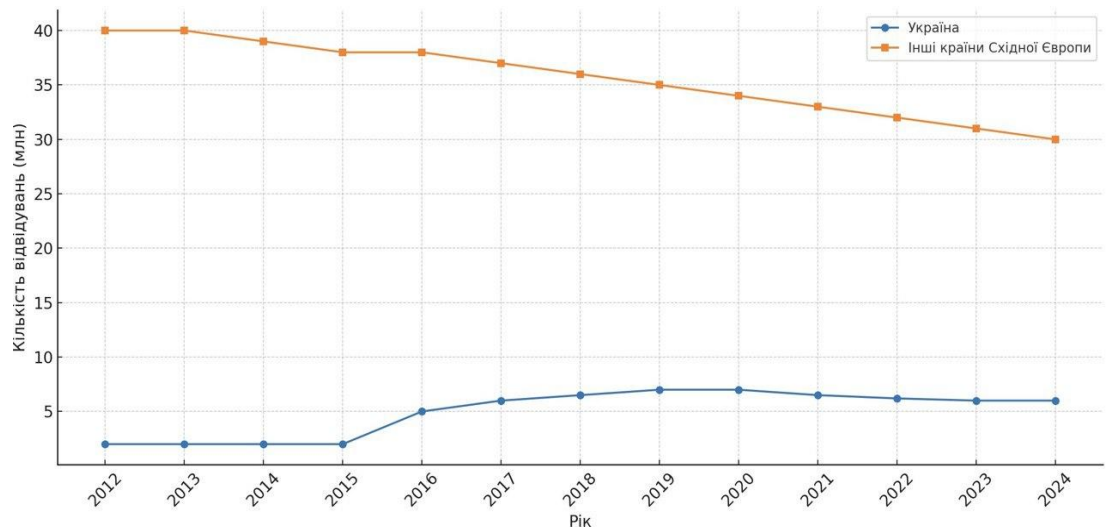

Рис. 2.2 Динаміка відвідувань гірськолижних курортів у Східній Європі (2012-2024) [41]

Однак, подібно до світових тенденцій, зростання кількості прихильників гірськолижного спорту в Україні не завжди означає збільшення рівня відвідуваності окремих курортів. Це пов'язано з низкою викликів, зокрема нестабільними кліматичними умовами, сезонністю та економічними труднощами населення. Частина невеликих баз відпочинку з обмеженою кількістю трас і підйомників змушена скорочувати діяльність або шукати інші моделі розвитку через фінансову нерентабельність (табл. 2.7).

Попри це, кількість гірськолижних локацій в Україні поступово зростає. Найбільш динамічно розвивається регіон Карпат, де вже діють такі відомі курорти як Буковель, Драгобрат, Плай, Славське, Тисовець та інші. Саме тут зосереджена основна частина інвестицій у гірськолижну інфраструктуру. У гірських районах Західної України спостерігається тенденція до відкриття нових приватних трас, облаштування бугельних та крісельних підйомників, а також створення навчальних центрів для дітей та початківців [2].

Крім того, останнім часом розглядається потенціал розвитку гірськолижного туризму в інших регіонах України, таких як Поділля, Черкащина, Київщина – хоч і не в форматі великих курортів, а радше як локацій для короткотривалого активного відпочинку. Також в умовах збройної агресії та обмежень виїзду за кордон внутрішній туризм набув ще

більшого значення, а зимовий активний відпочинок став популярною альтернативою закордонним курортам [17].

Таблиця 2.7

Динаміка розвитку гірськолижного туризму в Україні (2009-2021)

Показник	2009 рік	2021 рік	Динаміка
Загальна кількість гірськолижних локацій	~50	~65–70	Зростання на 30–40%
Кількість великих курортів (5+ підйомників)	~7–8	~10–12	Помірне зростання
Загальна кількість підйомників	~120	~160	Збільшення на ~33%
Основні регіони	Карпати, Львівщина, Київщина	Карпати, Львівщина, Київщина, Харківщина	Географічне розширення
Інвестиції в інфраструктуру	Низький рівень, поодинокі проекти	Збільшення вкладень, модернізація «Буковелю», розвиток Славського	Активізація інвесторів

Складено автором за матеріалами: [29]

Україна володіє сприятливими природно-кліматичними умовами для розвитку гірськолижного туризму, особливо в Карпатському регіоні. Найбільш відомим і динамічно розвиненим є курорт Буковель, який приймає мільйони туристів щороку, проте активно розвиваються й інші локації – Славське, Драгобрат, Плай та інші. Водночас гірськолижний туризм в Україні тісно пов'язаний із збереженням місцевої культурної спадщини, що проявляється у підтримці народних традицій, ремесел, гастрономії та святкових заходів. Це сприяє створенню унікального туристичного продукту, який поєднує активний відпочинок із культурним пізнанням [58].

Гірськолижний туризм в Україні традиційно розвивається у Карпатському регіоні, Івано-Франківська, Львівська, Закарпатська області і залишається важливою складовою індустрії відпочинку. Проте сучасний стан цієї галузі суттєво відрізняється від довоєнного. З початку повномасштабного вторгнення РФ у лютому 2022 р. туристичні потоки в Карпатах різко впали.

Наприклад, за оцінками менеджерів одного з курортних готелів у Буковелі після вторгнення туристичний потік зменшився майже на 90%, а майже 99% гостей нині – громадяни України до війни близько 30% були іноземцями. Такий «відтік» іноземних туристів вказує на кризу: загалом галузь втратила 8–9 млн іноземних відвідувачів у 2022–2023 рр., до війни їх було по 20–23 млн щороку. Водночас голова Держагентства розвитку туризму місто Олеськів наголошує, що насправді окуповано лише близько 20–30% території України, і решта регіонів цілком безпечна для мандрівників (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Динаміка туристичних потоків в Україні (2021–2024 рр.)

Рік	Загальна кількість туристів (оцінка)	Іноземні туристи	Внутрішні туристи
2021	~23 млн	~8 млн	~15 млн
2022	~14–15 млн	~1 млн	~13–14 млн
2023	~16–17 млн	~1,5 млн	~15,5 млн
2024 (оцінка)	~18–19 млн	~2 млн	~16–17 млн

Складено автором за матеріалами: [39]

Почав зростати внутрішній попит. Сім'ї українців активно переорієнтовуються на подорожі в межах країни, особливо до безпечніших гірських регіонів. За даними аналітиків, у 2023–2024 рр. кількість онлайн-бронювань подорожей Україною перевищила довоєнний рівень 2019 р., що свідчить про динамічне відновлення галузі навіть у кризових умовах. Серед напрямків внутрішнього туризму Карпатський регіон залишається лідером. Згідно з ринковим дослідженням 2022 р., 44,4% продажів туроператорів становили санаторно-оздоровчі тури, 29% – поїздки в Карпати з метою оздоровлення чи ретриту, а гірськолижні тури склали 19,5% і посідали третє місце за популярністю. Імовірно, узимку 2023-24 рр. ця частка зростає, оскільки українці шукали відпочинку за межами скасованих традиційних закордонних сезонів [30].

У 2022–2025 рр. інфраструктура галузі почала поступово пристосовуватися до нових умов. Найбільший український курорт – Буковель

Івано-Франківщина – має близько 75 км трас та 17 підйомників, що дозволяє обслуговувати значну кількість відпочивальників. Також популярні регіональні курорти «Славське – Захар Беркут» Львівщина, Драгобрат Закарпаття, Пилипець Косівський район, Івано-Франківська область та інші об’єкти з меншим номерним фондом (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Інфраструктура основних гірськолижних курортів України (2024 р.)

Курорт	Кількість трас	Загальна довжина трас	Кількість підйомників
Буковель	75	~75 км	17
Славське–Захар Беркут	20+	~22 км	5
Драгобрат	10+	~15 км	6
Пилипець	8	~12 км	4

Складено автором за матеріалами: [37]

Загалом кількість гірськолижних курортів в Україні оцінюють десятками, але багато з них мають обмежену інфраструктуру, невеликі готелі, будиночки. За період війни деякі комплекси доводилося закривати через проблеми з електропостачанням чи логістикою, але загалом вони стараються працювати навіть за обмежених ресурсів.

У контексті фінансових показників туристичної галузі спостерігається уповільнене відновлення доходів після кризового періоду. Згідно з даними Державного агентства розвитку туризму, у першому півріччі 2023 року надходження туристичного збору (податку на проживання) становили 85,47 млн грн, що перевищує аналогічний показник 2021 року (69,45 млн грн). Це свідчить про поступове відновлення обсягів готельної інфраструктури та часткове пожвавлення внутрішнього туристичного потоку порівняно з довоєнним рівнем (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Туристичний збір в Україні (2021–2023 рр.)

Період	Туристичний збір, млн грн
I півріччя 2021	69,45
I півріччя 2022	(суттєве падіння, оцінка близько 40)
I півріччя 2023	85,47

Складено автором за матеріалами: [48]

Проте у порівнянні з аналогічним періодом 2022 р. надходження від туристичного збору у більшості регіонів України зменшилися – це відображає зниження загальної кількості гостей та фінансового обігу галузі. У цілому у 2022–2023 рр. надходження в туристичну сферу зазнали двоцифрового падіння, але на початку 2024 р. поступово стабілізувалися [61].

Попри загальну кризову ситуацію, спостерігається активізація інвестиційної діяльності в гірськолижному секторі, що задає стратегічний вектор подальшого розвитку галузі. Наприкінці 2024 р. було офіційно оголошено про початок будівництва великого курорту GORO Mountain у Львівській області, біля села Волосянка. Цей проєкт передбачає 25 готелів з понад 5500 номерами, 41 лижну трасу загальною довжиною близько 75 км та сучасні підйомники. Його площа – 127 га, а загальний бюджет – близько \$1,45 млрд. Будівництво першої черги розпочалося у жовтні 2024 р., планове введення в експлуатацію першої фази передбачено у 2028–2029 рр.

Проєкт GORO реалізується українською компанією ОККО Group за участі міжнародних інженерів, зокрема австрійських фахівців і вважається одним із найбільших у Європі за часів війни. Його запуск може значно збільшити туристичні потоки у регіоні та формально забезпечити тисячі нових робочих місць (табл. 2.11).

Одним із гучних планів є проєкт гігантського курорту на Свидовецькому масиві, Закарпаття. За довоєнними планами, там мало з'явитися три з'єднані між собою курортні комплекси, поблизу сіл Бистра, Тур'ї та Боржава, які разом з існуючим Буковелем могли б приймати до 65 000 відпочивальників одночасно. За словами урядовців, реалізація цього проєкту могла б дати близько 5000 нових робочих місць та значний економічний поштовх для регіону. Проте його реалізацію наразі заблокували екологічні активісти через ризики вирубки лісів і зміни гідрології Карпат. Офіційні розрахунки показують, що мають з'явитися десятки нових трас понад 200 км, стаціонарні мережі підйомників, готелі тощо – це потребує багатомільярдних інвестицій і за деякими оцінками, може вплинути на екологію регіону [32].

Нові проєкти розвитку гірськолижного туризму (стан на 2024 р.)

Назва проєкту	Місце розташування	Планована площа	Термін реалізації	Орієнтовна вартість
GORO Mountain Resort	Львівська область, с. Волосянка	127 га	2024–2029	\$1,45 млрд
Свидовецький курорт	Закарпаття	1400 га	відкладено	> \$2 млрд

Складено автором за матеріалами: [61]

У той же час у регіоні розвиваються й інші проєкти. Зокрема, у 2024 р. відкрито новий екологічний маршрут «До охоронців Недею» в межах Вижницького району Чернівецької області – пішохідну стежку довжиною 4 км, що поєднує кілька сіл і дозволяє туристам відчувати природу Карпат у теплу пору року. Цей та подібні проєкти демонструють прагнення зробити Карпати привабливими для відпочинку не тільки взимку, а й улітку, розвиваючи альтернативні еко- і рекреаційні напрями. Також ведуться роботи з модернізації існуючих трас і підйомників, будівництва нових готельно-відпочинкових комплексів у форматі глемпінгів та санаторіїв, а загалом зростає інтерес до приватних та державних інвестицій у карпатську інфраструктуру.

Гірськолижний туризм в Україні наразі знаходиться в стадії «реанімації» після глибокої кризи 2022–2023 рр. З одного боку, обсяги туристичних потоків і доходів значно впали, а існуюча інфраструктура використовує лише частину потенціалу. З іншого – спостерігається зворотна динаміка: внутрішній попит зростає, а в державних програмах і приватних інвестиціях з'явилися амбітні проєкти, здатні кардинально змінити ситуацію. Проте ключовим викликом залишається забезпечення балансу між економічним зростанням та збереженням унікальних природних ресурсів. Успіх майбутніх дій великою мірою залежатиме від того, наскільки вдало країна зможе поєднати розвиток туристичної інфраструктури з охороною навколишнього середовища [34].

За оцінками різних джерел, у гірських районах Українських Карпат налічується кілька сотень готелів та інших засобів розміщення. Зокрема, у Закарпатській області, одній з ключових «Карпатських» областей зареєстровано близько 135 готелів: 8 – в Хустському районі, 81 – у Рахівському, 37 – у Тячівському та 9 – в Ужгородському. Аналогічні масштабні туристичні парки діють в Івано-Франківській та Львівській областях. Враховуючи засоби розміщення в усіх регіонах Карпат – Закарпаття, Івано-Франківщини, Львівщини, загальна кількість готелів та туристичних баз у Карпатах перевищує декілька сотень (рис. 2.3).

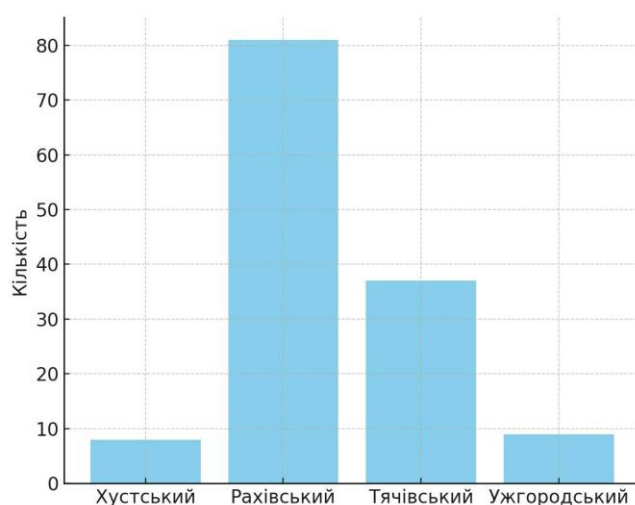

Рис.2.3 Кількість готелів у Закарпатській області [52]

Зимові курорти Карпат користуються попитом, особливо на свята. Наприклад, на новорічні свята 2024 року загальна завантаженість українських готелів сягала 90%. У 2024–2025 роках попит зростає: вже у вересні 2024 року 80–90% номерів у курортних готелях Буковеля Івано-Франківська область та Львівщини були заброньовані на зимовий сезон. Високий попит забезпечує середню завантаженість найпопулярніших курортів на рівні близько 80% і вище в пікові місяці (рис. 2.4).

Розмір витрат туристів на Карпатських курортах суттєво варіюється залежно від рівня комфорту. Так, Forbes Ukraine зазначає, що добова вартість проживання в Буковелі на двох коливається від приблизно 4 000 грн – бюджетний номер до 40 000 грн – люксове шале.

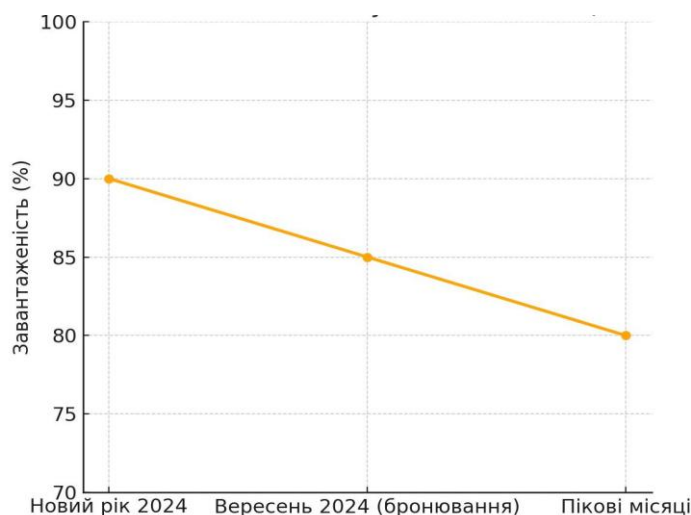

Рис.2.4 Завантаженість готелів у пікові сезони [58]

Ураховуючи також витрати на харчування, прокат спорядження та розваги, типовий турист витрачає у середньому декілька тисяч гривень на добу. За попередніми оцінками, середня вартість тижневого гірськолижного відпочинку в Карпатах, включно з проживанням, харчуванням і додатковими послугами може становити на одного туриста порядку 15–20 тис. грн, проте конкретні цифри залежать від рівня обраного курорту та сезону [56].

Упродовж 2022–2025 рр. уряд України затверджував та ініціював кілька програм і стратегій підтримки туристичної галузі. Кабінет Міністрів України затвердив Стратегію розвитку туризму та курортів до 2026 року. За цією стратегією до 2026 р., очікується істотне зростання потоку туристів: кількість іноземних туристів повинна зрости в 2,5 раза, внутрішніх – в 5 разів, а сукупні витрати туристів в Україні – до 80 млрд грн. Цей державний документ визначає заходи з розвитку інфраструктури, маркетингу та підвищення безпеки відпочивальників, що спрямовані на поживлення гірськолижного туризму (рис. 2.5).

Державне агентство розвитку туризму ініціює і підтримує різні проєкти для стимулювання внутрішнього туризму. Зокрема, Україна бере участь у конкурсах ООН з розвитку зеленого туризму – «Найкращі туристичні села» Best Tourism Villages. У 2024–2025 рр. оголошено відбір українських

населених пунктів для участі у цьому конкурсі, і кандидатів оцінює спеціально створена при ДАРТ комісія експертів. Також агенство реалізує просвітницькі та промоційні компанії маркування туристичних маршрутів, розробка регіональних брендів тощо. На місцевому рівні ухвалюються відповідні програми [18].

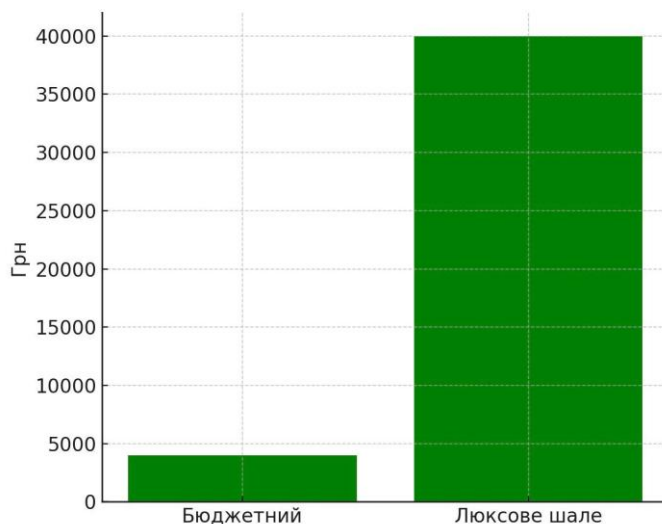

Рис. 2.5. Діапазон витрат на добу в Буковелі [47]

Карпатські курорти України демонструють відновлення активності після пандемії: кількість розміщувальних закладів залишається високою, сотні готелів у гірському регіоні, завантаженість у зимові сезони традиційно сягала 80–90%, а середні витрати туристів на відпочинок вимірюються тисячами гривень на добу. Державна підтримка туризму в 2022–2025 рр. здійснюється через схвалення стратегічних документів до 2026 року, конкурсів для розвитку сільського та гірського туризму ООН «Найкращі туристичні села», а також регіональних програм розвитку галузі [4].

В останні роки гірськолижний туризм України відчув надзвичайний тиск внаслідок повномасштабної війни. Уже в сезоні 2022–2023 роки українські курорти працювали, але в складних умовах воєнного стану. Зокрема на Буковелі – найбільшому гірськолижному центрі країни – завантаженість крісельних підйомників впала до рівня лише 20–25%, а будівництво нових готелів та іншої інфраструктури практично зупинилося. Помітним є і розлад попиту: сьогодні 99% гостей Буковелю – громадяни України, тоді як до війни

іноземці склали близько 30% усіх відвідувачів . У Славському, за даними журналістів NPR, ситуація подібна – у невеликому 15-номірному готелі кількість туристів впала майже на 60%, а виручка знизилася на 70–80% у порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Інші власники закладів у Славську констатують аналогічне скорочення туристичного потоку, плати за послуги та прибутків. Не менш відчутні проблеми і в Драгобраті, де втрата привабливості регіону, логістичні труднощі та загальна невпевненість спричинили різке падіння відвідуваності. Відключення електроенергії й постійні повітряні тривоги також примушують курорти шукати автономні рішення – у Буковелі та на багатьох інших комплексах встановлено дизель-генератори, щоб підйомники та інші об'єкти могли працювати за енергобезпечними обмеженнями [22].

Економічні наслідки війни для туристичної галузі масштабні. Згідно з оцінкою ЮНЕСКО, сукупні втрати інфраструктури та об'єктів культури й туризму в Україні після двох років війни сягають близько \$3,5 млрд . Втрачена й велика частина надходжень: аналітики агентства Reuters підрахували, що внаслідок двох років бойових дій Україна недоотримала приблизно \$19,6 млрд туристичних доходів. Ці цифри підсилюють усвідомлення, що приватні курорти й громадський бюджет зазнали тяжких фінансових втрат та потребують зовнішньої допомоги [62].

На державному та міжнародному рівнях було ініційовано низку програм підтримки туристичної галузі. З одного боку, уряд і місцева влада намагаються залучити інвестиції та субсидії для відбудови курортної інфраструктури. Наприклад, на державному рівні обговорюються спеціальні стимули для туристичної галузі, а низка курортів уже скористалася програмами «інвестиційних нянь» – законодавчих починань, яка гарантує пришвидшене виділення землі й податкові пільги для великих проектів. З іншого боку, міжнародна спільнота привернула увагу до ситуації в Україні. Генеральний секретар Всесвітньої туристичної організації UNWTO, Зураб Пололікашвілі оголосив про створення спеціальної робочої групи для підтримки туризму та

економіки України. У промові на Генасамблеї ООН у Самарканді він закликав усі країни UNWTO консолідувати зусилля для «відродження в'їзного туризму в Україну», зокрема шляхом проведення міжнародних подій у безпечних регіонах або поблизу кордонів. У червні 2023 р. Україна стала головою Європейської комісії UNWTO та представила програму розвитку туризму регіону на 2024–2025 рр.. Водночас ЮНЕСКО підкреслює важливість міжнародної солідарності: організація оцінила потреби культури і туризму у відновленні в сумі близько \$9 млрд на наступні десять років і зазначила, що лише за умови підтримки світової спільноти відновлення стане реальним . Європейський Союз також заявив про запуск нового фінансового механізму «Ukraine Facility» на 2024–2027 роки, який передбачає виділення до €50 млрд стабільної допомоги для загальної відбудови України, частково з оглядом на розвиток ключових галузей, включаючи туризм. Таким чином, разом із національними зусиллями міжнародні партнери формують платформу підтримки відродження туристичної індустрії нашої країни [49].

Разом із розвитком гірськолижного туризму посилюються екологічні навантаження на довкілля Карпат. Масштабне освоєння віддалених ділянок гірських масивів під траси, підйомники та готельні комплекси тягне за собою вирубку лісів і фрагментацію останніх первозданих екосистем. Зоологи і екологи застерігають, що Карпатський регіон – це остання велика дика територія Європи, де збереглися дві третини континентальної популяції бурих ведмедів, вовків і рись [27].

У передвоєнний період гірськолижний туризм в Україні демонстрував стійке зростання та користувався все більшим попитом. Найбільшим курортом була «Буковель», 75 км трас, 17 підйомників , який обслуговував понад мільйон відвідувань за сезон. Українські курорти (Буковель, Славське, Драгобрат та інші) приймали переважно внутрішніх туристів, а також іноземців із сусідніх країн. За даними ДАРТ, обсяги платників податків у туристичній галузі зростали: у 2021 році виторг від туризму суттєво перевищував довоєнний рівень. Зокрема, у 2022 році, хоча війна ще тривала

тільки кілька тижнів, туристичні надходження все ще формували значну частину доходів місцевих бюджетів. Так, на Івано-Франківщині туристичний збір зріс з 10,36 млн грн у 2021 році до майже 18 млн грн у 2022 році – здебільшого через приплив внутрішніх переселенців, які обирали відпочинок у Карпатах замість закордонних подорожей [24].

Починаючи з лютого 2022 року масштабна війна спричинила радикальні зміни в галузі. Маса українських та іноземних туристів покинули країну, знизився потік закордонних гостей, а мобільність громадян значно ускладнилася. За оцінками ДАРТ, державний бюджет недоотримав майже 31% надходжень від туристичної галузі у 2022 році порівняно з 2021 роком. У гірськолижному сегменті це вилилося у суттєве падіння відвідуваності. Наприклад, навіть Буковель – найбільший в Україні гірськолижний комплекс – попри свою стратегічну віддаленість від бойових дій залишився відкритим, але «цього року приїхало менше людей». Лише близько кожної четвертої-п'ятої канатної дороги заповнена кріслова дорога, а багато будівництв готелів призупинено. Більшість відпочивальників тепер – українські родини, жінки, діти або чоловіки, які тимчасово звільнені від мобілізації. Усе це свідчить про різке скорочення туристичних потоків і значний відтік інвесторів на тлі війни.

Важливим кроком є інтеграція українських курортів у світовий туристичний ринок. Після завершення бойових дій потрібно активніше просувати країну як безпечну «європейську Альпи» для любителів зимових видів спорту, використовуючи програми ЮНЕСКО, ЄС та інших міжнародних організацій зі стимулювання туризму. За оцінками ЮНЕСКО, відновлення туристичної сфери після війни вимагатиме значних ресурсів – близько \$9 млрд в найближчі 10 років. Це свідчить про необхідність масштабної міжнародної підтримки. Залучення грантів на відновлення культурно-туристичної інфраструктури, співпраця з глобальними туристичними мережами та брендами, наприклад, участь у міжнародних

виставках, маркетингових платформах, сприятимуть поверненню іноземних відвідувачів [63].

Отже, майбутній успіх гірськолижної галузі України залежатиме від синергії приватних інвестицій та державної політики підтримки. Поєднання масштабних інвестиційних проєктів із суворим екологічним контролем, розробка стратегії «зеленого» туризму та активне просування українських Карпат на міжнародній арені створять умови для сталого розвитку. Гірські курорти матимуть усі передумови для відновлення й подальшого зростання одразу після завершення війни, адже їх унікальний природний потенціал та культура гостинності представляють суттєву конкурентну перевагу України на світовому туристичному ринку.

2.3. Перспективи розвитку гірськолижного туризму в регіоні

Івано-Франківська область є одним із найпривабливіших регіонів України для гірськолижного відпочинку. Поєднання мальовничих гірських хребтів, чистого повітря та автентичних місцевих традицій робить цей край привабливим для українських туристів і потенційно конкурентоспроможним за кордоном. Нині регіон переживає активну фазу оновлення: влада та приватні інвестори вкладають значні кошти в модернізацію курортів – будівництво нових готелів, апарт-комплексів, котеджних містечок і лижних трас. Десятки таких проєктів на тисячі номерів уже анонсовано, що свідчить про високу довіру до перспектив розвитку туризму в регіоні. Сприятливим фоном для цього є вдосконалена транспортна інфраструктура – розширені автошляхи, нові залізничні маршрути і регулярні авіаперельоти до Львова чи Івано-Франківська, що полегшує приїзд відпочивальників. Внутрішній попит на гірський відпочинок зростає: після кризових явищ зацікавленість у безпечному відпочинку в горах помітно перевищує минулорічні показники. Ці чинники створюють умови для подальшого зростання галузі, водночас

стаючи стимулом для «зелених» починань та екотуристичних програм у гірських громадах [6].

Одним із перспективний напрямів пов'язаних із технологічними процесами в інфраструктурі курортів. Сучасні канатні дороги і підйомники великої пропускної здатності – гондоли, крісельні витяги з підігрівом сидінь, «ковпаками» й системами автоматичної безпеки, дозволяють обслуговувати більше туристів за менший час та підтримувати безперебійну роботу при змінних погодних умовах. В Україні вже втілено кілька таких систем, порівнянних з кращими європейськими практиками. Окрім цього, інвестори спрямовують кошти на високотехнологічну підготовку трас: сучасні снігоприбиральні машини й автоматизовані ратраки з датчиками контролю товщини сніжного покриву забезпечують рівномірне укочування снігу та відновлення шару після інтенсивних навантажень. Для безпеки вводять заходи на кшталт систем моніторингу лавинної ситуації, сенсори руху снігових мас, автоматизовані лінії оповіщення та камер відеоспостереження на критичних ділянках. Завдяки цьому обладнанню комфорт відпочинку підвищується: туристи отримують змогу насолоджуватися трасами різної складності з гарантованими рівними поверхнями і мінімальними чергами. При цьому зусилля з реконструкції охоплюють не лише схили, а й сервіс: оновлюються пункти прокату спорядження, удосконалюються гірськолижні школи, впроваджується спорядження європейського рівня, а також створюються центри підготовки персоналу [42].

На багатьох курортах уже працюють мобільні додатки з онлайн-бронюванням пакетів послуг, що дозволяють туристам купувати ski-pass та готельні сервіси дистанційно, отримуючи знижки та бонуси за раннє бронювання. Інформаційні платформи у режимі реального часу відображають стан погоди, завантаженість трас, доступні номери та розклад подій. Це допомагає гостям планувати відпочинок і уникати переповненості на спусках. У покращення комунікації інвестують мережі мобільного зв'язку й Wi-Fi: тепер турист може одночасно користуватися віртуальними картами, вести

стріми з гірських випробувань або орієнтуватися за допомогою цифрових систем навігації. Адміністрація курортів застосовує централізовані ІТ-системи управління – аналітика відвідуваності та енергоспоживання дозволяє оптимізувати витрати та планувати розвиток. Наприклад, електронні пропускні браслети фіксують переміщення лижників, що відкриває нові можливості для маркетингу. Технології роблять сервіс інтуїтивнішим і підвищують якість обслуговування – від віртуальної черги на підйомник до онлайн-консультацій інструкторів (табл. 2.12).

Водночас у Івано-Франківську активно освоюють і «зелені» технології, щоб зробити індустрію безшумнішою до довкілля. Багато готельних комплексів встановлюють сонячні панелі на дахах, а об'єкти курортної інфраструктури – міні-ГЕС на гірських потічках. Будують автономні електростанції малого масштабу, завдяки чому частина потреб у електроенергії, зокрема для освітлення і обігріву покривається за рахунок відновлюваних джерел.

Таблиця 2.12

Основні напрями технологічної реконструкція гірськолижних курортів

Напря́м	Приклад	Очікуваний ефект
Нові типи підйомників	Гондоли, крісла з підігрівом	Підвищення пропускної здатності
Автоматизовані снігоочисні машини	Ратраки з GPS	Якість трас і безпека
Системи моніторингу лавин	Сенсори і сирени	Зменшення аварійності
Цифрові ski-pass	RFID браслети	Менше черг, зручність
Онлайн-сервіси	Мобільні додатки	Планування відпочинку

Складено автором за матеріалами: [57]

Нові проекти враховують акумуляцію енергії: готелі обладнують тепловими насосами й системами накопичення тепла, що знижує витрати на опалення. Енергоефективні заходи передбачають використання LED-освітлення на нічних трасах і у внутрішній інфраструктурі, а також сучасне утеплення будівель, що додатково економить ресурси. Усе це поступово зменшує вуглецевий слід курортів і робить їх більш стійкими до коливань

енергоринку. Зрештою, на довгострокову перспективу такі екологічні кроки не лише знижують собівартість послуг, а й привертають туристів, які цінують чисте довкілля: наприклад, зростає інтерес до брендів «еко-курорт» та «зеленого сертифікату» [11].

Щоб пом'якшити різку сезонність гірських курортів, створюють пропозиції для туристів у міжсезоння. У теплу пору року Івано-Франківська область приваблює велоспортсменів і прихильників походів: прокладають мережу велосипедних маршрутів різного рівня складності, від аматорських до ендуро-подій, а також облаштовують пішохідні треки через заповідні ліси, до гірських озер і водоспадів. Важливою складовою літнього відпочинку є екстрим: розвиваються рафтинг та скелелазіння на гірських річках і скелях, встановлюють мотузкові парки та спортивні арени для занять туризмом влітку. Для сімей із дітьми облаштовують дитячі майданчики й розважальні зони на природі, де можна прогулятися і влаштувати пікнік.

З іншого боку, зростає попит на велнес- і оздоровчий відпочинок. У Івано-Франківській області є численні мінеральні джерела, тож відкривають або оновлюють санаторії й SPA-центри з програмами лікування гірським повітрям, мінеральними ваннами та бальнеологічними процедурами. Популярні також йога-ретрити й велнес-табори на відкритому повітрі – наприклад, заняття зі спортивного туризму чи медитації прямо на схилах. З'являються тематичні гастротури та кулінарні майстер-класи, які демонструють гуцульську кухню– банош, бринза, солоні вурди чи закарпатські страви, що підвищує туристичну привабливість регіону у міжсезоння (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Сезонна диверсифікація туристичних послуг Івано-Франківська

Сезон	Види активностей	Основна аудиторія
Літо	Велотури, піші походи, рафтинг	Молодь, спортсмени
Весна	Гастротури, спостереження за природою	Родини, екотуристи
Осінь	Ретрити, SPA-тури, фототури	Професійні туристи, митці
Зима	Гірські лижі, сноубординг	Усі категорії

Складено автором за матеріалами: [27]

Івано-Франківські курорти поступово підвищують свій статус на європейській туристичній мапі через активну співпрацю з іноземними туроператорами та участь у зарубіжних виставках. Наприклад, все більше українських гірськолижних напрямків з'являються у каталогах турів для туристів із Польщі, Чехії, Словаччини та Румунії. Розширення авіасполучення, зокрема відкриття прямих рейсів зі столиць ЄС до регіональних аеропортів Львова, зроблять подорожі до Івано-Франківська зручнішими. Одночасно будують і ремонтують дороги до курортів та під'їзди до гірських населених пунктів. Це сприяє тому, що час у дорозі скорочується, а це, у свою чергу, підвищує конкурентоспроможність українських трас у порівнянні з віддаленими Альпами. На цифрових платформах глобальних онлайн-агентств Booking, Airbnb, туристичних порталів, Івано-Франківські пропозиції стають більш помітними завдяки професійному маркетингу і відгукам гостей [21].

Особливу увагу приділяють співпраці з сусідніми країнами в межах Івано-Франківської області. Спільні міжнародні стратегічні та інвестиційні програми, польсько-українські, словацько-українські, румунсько-українські дозволяють узгоджувати проекти з обміну туристичними потоками. Передбачаються, зокрема, створення уніфікованої системи скі-пасів на прикордонних курортах, що дасть змогу міжнародним туристам обирати траси в різних країнах за одним абонементом. Залучення грантів ЄС і участь у європейських проєктах допомагають розвивати спільну інфраструктуру – наприклад, маршрути шосейних велосипедних доріг або культурні маршрути навколо Івано-Франківської області.

Крім того, узгодженість у спрощенні прикордонного контролю та покращення візового режиму для громадян ЄС і Азії роблять регіон привабливим для закордонних гостей. Ці кроки інтегрують Івано-Франківську область до світового ринку активного відпочинку, збільшуючи географію туристів і обсяги доходів (табл. 2.14).

Порівняння елементів інфраструктури українських і
західноєвропейських курортів

Параметр	Українські курорти	Західноєвропейські (Альпи)
Довжина трас	70–80 км (Буковель)	150–300 км
Кількість підйомників	10–20	50+
Середній рівень сервісу	3–4*	4–5*
Інвестпрограми	Активно розвиваються	Стабільно діють
Вартість проживання	Середня/доступна	Висока

Складено автором за матеріалами: [63]

Глобальні зміни клімату вже відчутні у Івано-Франківську: середня температура зими зростає, сніг випадає нерівномірно, а сильні відлиги стають більш частими. Зменшується стандартна тривалість гірськолижного сезону – замість п'яти з половиною місяців дедалі частіше катання можливе лише у січні-лютому з підстраховкою штучного снігу. У відповідь на ці зміни курорти оперативно адаптують свої стратегії: наприклад, оптимізують графік роботи підйомників із урахуванням найбільш холодних періодів і вводять гнучкі сезонні ціни в міжсезоння [29].

Водночас для безперебійного катання застосовують технології штучного засніження. На схилах масово встановлюють снігові гармати і морозильні агрегати, які виробляють сніг навіть при відносно теплій температурі. Модернізовані системи зрошення трас утворюють своєрідні «снігові резервуари», які частково накопичують покрив і підживлюють його протягом сезону. Однак такі заходи є енерговитратними і вимагають багато водних ресурсів. Тому паралельно активно використовують інші адаптивні рішення.

У нових проєктах будують невеликі гідроелектростанції на гірських річках і сонячні електростанції біля курортів, щоб живити підйомники та споруди екологічно чистою енергією. Заплановано створення резервуарів для

збирання талої та дощової води – після опріснення вона використовується для засніження, що зменшує відбір з природних джерел.

У готелях імплементують теплові насоси і системи рециркуляції води, а траси обладнують LED-освітленням із датчиками руху. Окрім того, восени й навесні проводять роботи з посадки різних порід дерев на схилах і водорегулюючих ділянках, щоб утримувати сніг і запобігати ерозії ґрунтів. Завдяки цим комплексним заходам курорти намагаються знизити залежність від мінливої погоди, підвищити енергоефективність та зменшити вплив на довкілля (табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Наслідки кліматичних змін для гірськолижної індустрії

Зміна клімату	Вплив на курорти	Можливі рішення
Підвищення температури	Менша кількість снігу	Штучне осніження
Нерівномірні опади	Нестабільність трас	Резервуари для води
Відлиги взимку	Втрата сезону	Гнучкий графік, нові локації
Більше опадів влітку	Ерозія схилів	Лісонасадження, терасування

Складено автором за матеріалами: [64]

З одного боку, активний розвиток гірськолижних курортів генерує значні економічні вигоди для гірських територій. Відкриваються тисячі робочих місць не лише для лижних інструкторів і рятувальників, але й для обслуговчого персоналу готелів та ресторанів, таксистів, екскурсіводів, будівельників і ремісників. Зростає попит на послуги логістики та оренду спорядження, з'являються нові підприємства з прокату велосипедів, квадроциклів, санчат, гірськолижного спорядження. Туристичний збір та податки від діяльності готелів, кафе і розважальних закладів поповнюють місцеві бюджети, даючи змогу фінансувати ремонт доріг, відновлювати об'єкти соціальної інфраструктури і реалізовувати проекти з екоосвіти. Малі фермерські господарства і майстри на місцях також починають працювати «для туриста» – вирощують овочі-фрукти та ягідні культури для резортів, виготовляють сувеніри, прикраси та традиційні продукти. Таким чином,

поширюється мультиплікаційний ефект: кожна нова інвестиція у курорт стимулює розвиток суміжних галузей [50].

З іншого боку, інтенсивне туризм створює ризики соціальної та екологічної нерівноваги, які потребують врівноваженого підходу. Значний потік туристів особливо в піковий сезон може призводити до перевантаження місцевої інфраструктури: дороги й парковки тісняться, зростає сміття, а ціни на житло та товари підвищуються. Місцеві мешканці іноді відчувають незручності від шуму вечірніх заходів або великих груп мандрівників. Щоб пом'якшити ці наслідки, влада запроваджує зонування територій (наприклад, обмеження будівництва в екологічно важливих зонах) та суворі будівельні регламенти (табл. 2.16).

Розвиток здійснюється так, щоб зберігати природу: наприклад, нові траси будують на вже знесених деревах ділянках, а не вирубуючи первісний ліс. Розгорнуті й програми підтримки місцевих громад – навчальні курси для працівників готелів, гранти на розвиток сімейного бізнесу та сільського зеленого туризму. Суттєвою є також пропозиція сезонних вакансій для молоді, що зменшує трудову міграцію. Розвиток гірськолижної індустрії має забезпечувати баланс: економічну вигоду та нові сервіси для населення, одночасно зберігаючи унікальний природний потенціал і соціальну справедливість [38].

Таблиця 2.16

Соціальні та економічні наслідки туристичної активності Івано-Франківщини

Вплив	Позитивні наслідки	Потенційні ризики
Робочі місця	Місцеве працевлаштування	Сезонна зайнятість
Доходи громад	Туристичний збір	Залежність від сезону
Розвиток бізнесу	Ремісництво, агротуризм	Витіснення традицій
Соціальна інфраструктура	Нові школи, дороги	Перевантаження лікарень
Культурне збереження	Інтерес до автентики	Комерціалізація традицій

Складено автором за матеріалами: [51]

Перспективи гірськолижного туризму в Івано-Франківській області багатоаспектні й залежать від узгоджених дій на всіх рівнях. Синергія нового переоснащення лижної інфраструктури, розширення цілорічних туристичних програм та активної роботи над інтеграцією регіону в міжнародні маршрути створюють основу для зростання галузі. Водночас суворі екологічні вимоги та соціальна підтримка гірських громад мають залишатися пріоритетом: саме збереження чистою Івано-Франківську область і комфорт місцевих жителів дасть змогу утримати конкурентну перевагу українських курортів у довгостроковій перспективі. Ситуація показує, що за умов гармонійного поєднання інвестицій, державної підтримки і відповідального господарювання, Івано-Франківська область може стати потужним і стійким центром зимового туризму, популярним на міжнародному ринку.

Гірськолижний туризм у Івано-Франківській області традиційно є стратегічно важливою складовою внутрішньої індустрії відпочинку. На відміну від узбережжя Чорного моря, гірські курорти майже не постраждали від бойових дій, тож інфраструктура регіону залишилася неушкодженою. Завдяки цьому відновлення функціонування місцевих комплексів проходить відносно швидко. Разом із тим попит трансформувався: внаслідок економічних труднощів дедалі більше українських туристів обирають внутрішні напрямки, тоді як дорогий піковий відпочинок стає менш доступним [28]. Область зберігає конкурентні переваги як безпечний та природно привабливий зимовий напрямок з фокусом на внутрішній туристичний потік.

Економічний потенціал гірськолижного туризму проявляється у формуванні значних туристичних доходів та мультиплікативних ефектів для місцевих громад. Навіть після спаду 2022 року показники надходжень демонструють динамічне відновлення: так, за перші шість місяців 2023 року туристичний збір зріс майже на чверть порівняно з аналогічним періодом 2021 року. Інфраструктура регіону активно модернізується та розширюється: розбудовуються траси й підйомники, поліпшуються готельний фонд і сервіс.

Значні інвестиційні проєкти – відкриття нових трас та комплексів великої ємності – підтверджують довіру бізнесу до галузі [9].

Соціальний потенціал цієї галузі полягає у її позитивному впливі на здоров'я та стиль життя населення. Лижний відпочинок є сімейною та масовою формою туризму з широким віковим і соціальним охопленням. Він сприяє оздоровленню людей, популяризує спорт і активний відпочинок серед усіх верств населення. Водночас розвиток курортної сфери стимулює зайнятість у гірських громадах і залучення місцевого населення до обслуговування туристів. Унікальна культурна автентика Івано-Франківської області – народні традиції, гуцульські ремесла, етнічна кухня – підсилює привабливість регіону і зберігає самобутність місцевих громад. Лижний туризм не лише задовольняє запити на дозвілля, а й зміцнює соціальний капітал: створює зв'язки між регіонами, розвиває локальні ініціативи та підтримує культурну спадщину Івано-Франкіщини.

Екологічний потенціал Івано-Франківська проявляється в їхніх природних і водних ресурсах. Гірський ландшафт із чистим повітрям, лісовими масивами, річками та озерами створює сприятливі умови для відпочинку і оздоровлення. Регіон багатий на мінеральні джерела і санаторії, що розширює спектр рекреаційних послуг (бальнеологія, SPA, піші маршрути). Природні умови сприяють розвитку екологічного та пригодницького туризму поряд із лижним. Водночас екологічна чутливість гірських систем диктує необхідність ощадливого використання ресурсів: слід балансувати будівництво збереженням лісів, берегів річок та ґрунтів, впроваджувати енерго- і водозберігаючі технології. В ідеалі керування галуззю має відбуватися за принципами сталого розвитку з обов'язковим екологічним моніторингом [54].

Основні виклики розвитку галузі зумовлені зовнішніми економіко-соціальними та екологічними факторами.

По-перше, війна та економічна криза звузили платоспроможність частини населення, що обмежило можливості дорогого гірського відпочинку.

По-друге, значної шкоди завдала нестача кадрів: багато кваліфікованих працівників готельно-туристичної сфери виїхали з регіону або змінили професію. Нині курорти стикаються з дефіцитом досвідченого персоналу, що потребує інтенсифікації програм підготовки та мотивації працівників.

По-третє, кліматичні зміни накладають нові обмеження: за останні десятиліття середня температура повітря в Івано-Франківську область піднялася приблизно на 2,4 °С, а кількість опадів зменшилася. Це вже призвело до нерівномірного накопичення снігу і скорочення тривалості зимових сезонів. Вирішення цих проблем потребує суттєвих інвестицій у адаптацію, покращення снігоутворюючих систем, диверсифікація послуг та комплексної стратегії управління ризиками.

Отже, розвиток гірськолижного туризму в Івано-Франківській області можливий лише за умови комплексного підходу, що поєднує економічні, соціальні, екологічні та технологічні аспекти. Необхідно продовжити модернізацію інфраструктури та енергозабезпечення курортів, запроваджувати «зелені» менеджмент-процеси та охороняти природні ресурси, розвивати професійну підготовку кадрів і створювати привабливі соціальні умови для працівників. Крім того, слід створювати соціально привабливе середовище для працівників туристичної сфери, забезпечуючи належні умови праці, проживання та медико-соціального захисту. Лише такий інтегрований підхід дозволить перетворити Івано-Франківську область на конкурентоспроможний, екологічно відповідальний і соціально орієнтований центр гірськолижного туризму в Україні.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження проблем та перспектив розвитку гірськолижного туризму в Україні, зокрема в Івано-Франківській області, як одному з провідних туристичних регіонів держави, отримали наступні висновки:

1. Визначено сутність поняття «гірськолижний туризм», встановлено це складне соціально-економічне явище, яке охоплює не лише спортивну або рекреаційну діяльність, а й інфраструктурну, культурну, оздоровчу та екологічну складову. У сучасному розумінні гірськолижний туризм постає як інтегрований туристичний продукт, що забезпечує комплекс вражень і послуг – від катання на лижах до участі в культурних заходах, відвідування еко-садиб, майстер-класів, оздоровчих центрів тощо. Згідно з даними Державного агентства розвитку туризму, 32% внутрішніх туристів в Україні обирають зимовий відпочинок саме в Карпатах, що свідчить про актуальність і зростаючий попит на цей напрям. Особливу роль у розвитку гірськолижного туризму відіграє Івано-Франківська область, яка має сприятливі природні умови та потужну культурну складову. Проте подальше зростання можливе лише за умов інвестицій у модернізацію інфраструктури, підвищення якості послуг і забезпечення сталого розвитку.

2. Досліджено соціально-економічну суть гірськолижного туризму, з'ясовано, що він є ефективним інструментом розвитку гірських територій. Згідно з офіційними звітами, кожен 1 млн грн, вкладений у туристичну інфраструктуру, генерує до 3,7 млн грн супутнього економічного ефекту. У гірських регіонах туристичний сектор становить до 10–15% від загального обсягу місцевих бюджетів. У Івано-Франківській області у 2023 р. туристичний збір склав понад 85,47 млн грн – що на 23% більше, ніж у 2021 р. Зростання надходжень свідчить про активізацію внутрішнього туризму, особливо в умовах обмеженого виїзду за кордон. Гірськолижні курорти стимулюють розвиток малого і середнього бізнесу, створюють робочі місця та

сприяють соціальній стабільності в регіоні. Такі процеси формують мультиплікативний ефект, що позитивно впливає на транспортну, сервісну та торговельну інфраструктуру гірських територій.

3. Розглянуто досвід функціонування гірськолижних курортів за кордоном, зокрема, у Швейцарії, Італії, Словенії, виокремлено основні фактори їхнього успіху: високий рівень інвестицій до 800 млн CHF у випадку Andermatt Swiss Alps, екологічне планування, цифрові рішення, системи моніторингу завантаженості трас, мобільні додатки, мультисезонність, а також підтримка місцевих громад. У Словенії, наприклад, понад 60% туристичних надходжень припадає на екологічні ініціативи. Франція демонструє ефективність моделі «планованих курортів», які ще на етапі проектування враховують стандарти безпеки, доступності та екологічної стійкості. В Австрії ключову роль відіграють регіональні туристичні асоціації, які координують інвестиційні проекти та забезпечують просування DESTINAцій на міжнародному ринку. Загалом успішні стратегії розвитку базуються на партнерстві держави і бізнесу, чіткому маркетингу, технологічних інноваціях і збереженні локальної ідентичності.

4. Оцінено сучасний стан гірськолижного туризму в Україні, встановлено, що галузь продовжує функціонувати попри виклики. За даними аналітики, у 2023 році внутрішній туристичний потік сягнув 16,2 млн осіб, з яких понад 4,5 млн – відвідали Карпатський регіон. Курорт «Буковель» щорічно приймає до 2 млн туристів, що свідчить про його ключову роль. У структурі послуг зимового туризму гірськолижні послуги становлять понад 52%, тоді як інші активності (оздоровлення, відпочинок, гастрономія) займають решту. Однак, проблемами залишаються сезонність у середньому 90 днів функціонування трас на рік, кліматичні коливання, щороку зменшується період стійкого снігового покриву на 5–7 днів, нерівномірний рівень сервісу, зношена інфраструктура на малих курортах. Водночас спостерігається зростання ролі середніх і малих курортів, які поступово модернізують підйомники та розвивають навчальні центри для початківців.

Позитивним трендом є активізація інвестиційної діяльності, зокрема реалізація масштабного проекту GORO Mountain Resort у Львівській області. Це свідчить про стратегічну орієнтацію галузі на довгостроковий розвиток і підвищення конкурентоспроможності гірськолижного туризму в Україні.

5. Проаналізовано туристичний і ресурсний потенціал Івано-Франківської області, доведено, що регіон має потужні передумови для розвитку. В області налічується понад 600 садиб зеленого туризму, близько 30 офіційно зареєстрованих гірськолижних трас і понад 1000 км трекінгових маршрутів. За даними обласної державної адміністрації, у 2023 році туристичні надходження в економіку області зросли на 17% у порівнянні з попереднім роком. Активізується розвиток бутик-готелів, кемпінгів, міні-баз відпочинку в Верховинському, Косівському, Надвірнянському районах. Важливою перевагою регіону є поєднання природного, культурного та етнографічного потенціалу, що дозволяє формувати унікальний туристичний продукт. Успішно інтегруються традиційні ремесла, гастрономічні тури та зимові обрядові свята, що приваблюють туристів не лише до активного відпочинку, а й до глибшого занурення в місцеву культуру. Таке поєднання активного й етнокультурного туризму сприяє сталому розвитку гірських громад і розширює сезонність туристичного потоку.

6. Визначено перспективи розвитку гірськолижного туризму в Івано-Франківській області, зроблено висновок, що ключем до успіху є реалізація стратегії сталого, всесезонного туризму. За підрахунками регіональних експертів, повна модернізація інфраструктури (дороги, підйомники, готелі) потребує інвестицій у розмірі від 2 до 3 млрд грн. У межах нової стратегії розвитку туризму на 2024–2030 рр. передбачено створення Івано-Франківського туристичного кластеру з об'єднанням близько 100 об'єктів туристичного призначення та залученням понад 10 тис. робочих місць. Впровадження електронних скі-пасів, мобільних додатків для моніторингу трас, онлайн-бронювання дає змогу зменшити черги на 30–40% і оптимізувати туристичні потоки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про курорти» : Закон України від 05 жовт. 2000 р. № 2026-III. *Верховна Рада України*. Офіційний веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14> (дата звернення: 12.04.2025)
2. Закон України «Про охорону культурної спадщини» : Закон України від 08 черв. 2000 р. № 1805-III. *Верховна Рада України*. Офіційний веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14> (дата звернення: 12.04.2025)
3. Закон України «Про туризм» : Закон України від 15 верес. 1995 р. № 324/95-ВР. *Верховна Рада України*. Офіційний веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр> (дата звернення: 12.04.2025)
4. Азовський Д. Туризм у режимі відновлення. *Бізнес. Район*. 2025.
5. Амеліна К. Буковель, Драгобрат, Славське. ДАРТ порівняння гірськолижні курорти України – список. *LIGA.net*. 2022. Офіційний веб-сайт. URL: <https://surl.li/gpdsji> (дата звернення: 19.04.2025)
6. Андрусин Д. Курорт світового рівня у Львівській області: коли запрацює Goro Mountain Resort? *Економічна правда*. 12 липня 2023. веб-сайт. URL: <https://www.okko-group.com.ua/companies/goro-mountain-resort> (дата звернення: 13.04.2025)
7. Березняк О. І. Туристичний потенціал Івано-Франківської області. *Вісник Одеської національної академії харчових технологій*. 2020. № 1 (18). С. 57–62.
8. Богачова Н. М. Туризм в Україні: монографія. Київ : Турист, 2017. 470 с.
9. Воронкова Г. Ф., Закревська Л. О. Екологічні наслідки будівництва курортів у Карпатах. *Екологічний вісник*. 2022. № 3. С. 101–110.
10. Гапоненко Г. І., Парфіненко А. Ю., Шамара І. М. Організація сільського зеленого туризму: підручник. Суми : ПФ «Університетська книга», 2021. 300 с. веб-сайт. URL: <https://surl.li/amfufs> (дата звернення: 16.04.2025)

11. Гуменюк О. І. Маркетингові стратегії просування зимового туризму в Україні. *Науковий вісник ЧТЕІ КНТЕУ*. 2020. №4. С. 94–99.
12. Данко Н. І., Парфіненко А. Ю., Подлепіна П. О., Вишнівська О. О. Основи готельно-ресторанної справи: навч. посібник. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2017. 288 с. веб-сайт. URL: <https://surl.lt/wttsun> (дата звернення: 17.04.2025)
13. Дем'яненко А. В. Розвиток внутрішнього туризму: теорія і практика. Харків : ХНУ, 2019. 280 с.
14. Державне агентство розвитку туризму України. Звіт про діяльність за 2022 рік. Київ, 2023. 60 с.
15. Державне агентство розвитку туризму України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.tourism.gov.ua> (дата звернення: 13.04.2025)
16. Єрмак хоче, аби в Україні створили державну програму розвитку туризму. *Укрінформ*. 2020. веб-сайт. URL: <https://surl.li/virhur> (дата звернення: 14.04.2025)
17. Заболотна Т. А., Морозова Г. В. Інвестиційні проекти у туристичному секторі України. *Економіка і прогнозування*. 2019. № 2. С. 120–129.
18. Засадна І. І., Кутка І. Л. Стратегічні напрями розвитку гірськолижного туризму в Карпатському регіоні. *Географія та туризм*. 2018. Вип. 33. С. 15–22.
19. Інститут прикладних економічних досліджень. Аналіз гірськолижного туризму України. Київ, 2022. 65 с.
20. Калінкін О. В., Лисенков Д. С. Роль державної підтримки в розвитку туризму. *Вісник ЗНУ*. 2020. № 1. С. 77–83.
21. Кельм Н., Дроздова Є., Ейсмут В. Час на лижі! 10 українських гірськолижних курортів з найдовшими трасами. веб-сайт. URL: Texty.org.ua (дата звернення: 12.04.2025)
22. Ковальчук І. В., Ткаченко Н. О. Туристична інфраструктура: сучасні підходи. Київ : КНЕУ, 2020. 200 с.

23. Кравченко Є. П., Бойко Н. В. Сезонність туристичних потоків в Карпатах. *Регіональна економіка*. 2024. № 11. С. 9–17.
24. Кушнерік М. М. Туризм у гірських регіонах: підручник. Київ : Інтеграція, 2015. 312 с.
25. Лазаренко Г. О. Туристичний ресурс Карпат: географічний аспект. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2020. 256 с.
26. Лазаренко О. Г., Демченко Ю. С. Розвиток туризму в Карпатах. Івано-Франківськ : Прикарпатський ун-т, 2018. 180 с.
27. Любіжева О. О. Ринок туристичних послуг. Київ : Альтерпрес, 2002. 436 с.
28. Любіжева О. О., Третьякова О. В. Типізація туристичних дестинацій. *Географія та туризм*. 2012. Вип. 17. С. 3–9.
29. Мальська М. П., Антоняк Л. М., Гаврилюк І. М. Туризм як вид підприємницької діяльності: навч. посіб. Львів: «Новий світ – 2000», 2011. 376 с.
30. Маранчак М. Буковель – від 4000 до 40 000 грн. *Forbes Україна* (27 грудня). 2024. веб-сайт. URL: <https://surl.li/odcsvc> (дата звернення: 28.04.2025)
31. Марушко О. С. Сталий розвиток гірського туризму в Україні. *Туризм: теорія та практика*. 2021. № 4. С. 15–23.
32. Марченко О. В. Екологічні чинники розвитку гірськолижного туризму. *Географія та туризм*. 2016. Вип. 25. С. 50–56.
33. Наскальський Д. О. Гірські території України: теорія і практика розвитку туризму. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2018. 240 с.
34. НБУ. Туризм: статистичний огляд (січень–червень 2023). Київ, 2023. 40 с. Офіційний веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic> (дата звернення: 28.04.2025)
35. НТОУ. Туристичний барометр України 2024. Київ, 2024. 50 с.
36. Панова І. О., Гуменна А. П., Вишнева О. О. Туризм і сталий розвиток Карпат. Харків: ХНУ, 2024. 400 с.

37. Парфіненко А. Ю. Національна держава і міжнародний туризм. Харків : Бурун-книга, 2009. 128 с.
38. Парфіненко А. Ю. Туристична дипломатія як інструмент зовнішньої політики держави. *Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети: матеріали науково-практичної конференції, м. Харків, 16 трав. 2024 р.* / М-во освіти і науки України, Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Ф-т міжн. ек. відносин та турист. бізнесу. Харків, 2024. С. 5-8. Офіційний веб-сайт. URL: <https://surl.lu/xliopg> (дата звернення: 12.04.2025)
39. Парфіненко А. Ю., Сідоров В. І., Любіжева О. О. Туристичне краєзнавство. Київ : Знання, 2015. 551 с.
40. Пелешок В. Й. Територіальна організація гірськолижного туризму в Івано-Франківській області. *Географія і туризм: наук. зб.* 2019. Вип. 48. С. 142–148.
41. Петренко І. С. Розвиток спортивного туризму. *Туризм: історія і сучасність.* 2018. С. 112–120.
42. Петренко О. В., Іваненко В. І., Гончарук Л. І. Маркетинг туристичних послуг. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 280 с.
43. Петрук О. М. Економічна ефективність функціонування гірськолижних курортів в Україні. *Вісник Тернопільського національного економічного університету.* 2021. №1. С. 115–122.
44. Пустовалова Т. А., Сташук В. В. Управління курортами. Одеса: ОНУ, 2022. 350 с.
45. Руденко О. І., Семеренко Г. Д. Туристично-економічна оцінка. *Географія та туризм.* 2014 Вип. 19 С. 7–13.
46. Рутинський М. М., Зінько Ю. А. Міжнародний досвід. *Географія та туризм.* 2010. Вип. 5. С. 45–50.
47. Савіна І. Лижі та гори. *РБК-Україна.* 2022. Офіційний веб-сайт. URL: <https://surl.li/sluzh> (дата звернення: 27.04.2025)
48. Свидовецька ініціатива. Громадський спротив. Ужгород, 2022. 16 с.

49. Світовий банк. Економічний огляд України: туризм. 2024. Офіційний веб-сайт. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/10/18/138049378/> (дата звернення: 28.04.2025)
50. Семененко І. М., Гудзь Б. О. Стратегія маркетингу. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2023. С. 22–31.
51. Сидоренко П. І., Хмаренко О. П. Особливості формування. *Конгрес географів*. Одеса, 2019. С. 45–49.
52. Степаненко І. В. Сталий розвиток туристичної інфраструктури в умовах трансформаційної економіки України. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. 198 с.
53. Твоє Місто. Як розвивається Буковель. веб-сайт. URL: tvoemisto.tv. (дата звернення: 12.04.2025)
54. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму. Київ : КНТЕУ, 2006. 537 с.
55. Шевченко Д. І. (ред.). Аналітичне дослідження втрат туристичної індустрії. Київ, 2023. 85 с.
56. McKinsey & Company. Tourism in Ukraine: Challenges and Opportunities. 2023. 120 с. Офіційний веб-сайт. URL: <https://surl.li/vyrapy> (дата звернення: 30.04.2025)
57. Parfinenko A. Yu., Yevtushenko O. V., Panova I. O., Podlepina P. O., Onatskyi M. I. International Tourism as a Tool of European Integration Within Eastern European Countries. *Problemy Ekorozwoju*. 2022. Т. 17, № 2. С. 186–196. DOI:[10.35784/pe.2022.2.20](https://doi.org/10.35784/pe.2022.2.20) (дата звернення: 17.04.2025)
58. Tourism and the Sustainable Development Goals. Офіційний веб-сайт. URL: <https://surl.li/hpcyxj> (дата звернення: 15.04.2025)
59. Ukraine Travel & Tourism Economic Impact 2024. Офіційний веб-сайт. URL: <https://researchhub.wttc.org> (дата звернення: 15.04.2025)
60. UNWTO. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.unwto.org> (дата звернення: 14.04.2025)

61. UNWTO. International Tourism Highlights. Офіційний веб-сайт. URL: <https://surl.li/vpfhxe> (дата звернення: 15.04.2025)
62. Visit Ukraine. У Карпатах будують новий курорт. Офіційний веб-сайт. URL: <https://visitukraine.today> (дата звернення: 13.04.2025)
63. World Bank. Effects of the War in Ukraine. Офіційний веб-сайт. URL: <https://documents.worldbank.org> (дата звернення: 14.04.2025)
64. World Bank. Tourism Watch – Q4 2023. Офіційний веб-сайт. URL: <https://documents.worldbank.org> (дата звернення: 15.04.2025)
65. World Economic Forum. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.weforum.org> (дата звернення: 14.04.2025)
66. WTTC. Economic Impact Report 2024. London: World Travel & Tourism Council, 2024. 60 с. Офіційний веб-сайт. URL: <https://wttc.org/Research/Economic-Impact> (дата звернення: 15.04.2025)

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»
Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

на кваліфікаційну бакалаврську роботу
студентки спеціальності Романової Катерина Євгеніївни 242 «Туризм»
на тему: «Проблеми та перспективи розвитку гірськолижного туризму в
Україні (на прикладі Івано-Франківської області)»

«30» травня 2025
м. Харків

Кваліфікаційна робота Романової К.Є. присвячена розвитку гірськолижного туризму в Івано-Франківській області. Актуальність теми зумовлена потребою у розвитку внутрішнього туризму в умовах економічного відновлення регіонів та ефективному використанні природно-рекреаційного потенціалу Карпатського регіону.

У першому розділі студентка послідовно розкрила теоретичні основи гірськолижного туризму: навела наукові визначення поняття, охарактеризувала соціально-економічну сутність цього виду туризму, класифікаційні ознаки та особливості функціонування у світовому контексті. Особливу увагу приділено аналізу зарубіжного досвіду організації гірськолижного туризму в провідних країнах світу.

Особливу цінність становить другий розділ, де студентка провела глибокий аналіз сучасного стану гірськолижної інфраструктури Івано-Франківської області, оцінила рекреаційний потенціал ключових курортів і виявила проблемні аспекти, такі як обмежена доступність і недостатній рівень сервісу тощо. Авторка застосувала міждисциплінарний підхід, поєднуючи методи аналізу туризму, економіки та екології, що дозволило комплексно оцінити перспективи галузі.

Цікавим і актуальним є дослідження впливу сучасних викликів, зокрема безпекових і економічних, на розвиток гірськолижного туризму. У роботі чітко простежується прагнення зрозуміти трансформацію потреб туристів і необхідність адаптації інфраструктури до нових реалій. Аналіз стану галузі в Україні потенціал цього виду туризму.

Підсумкова частина роботи містить практичні рекомендації для суб'єктів туристичної сфери, спрямовані на вдосконалення туристичних послуг, впровадження цифрових технологій, підвищення транспортної доступності та екологічно орієнтованого управління для сталого розвитку регіону.

Структура роботи чітко відповідає поставленій темі та меті дослідження. У передбаченому обсязі тема розкрита повною мірою. Робота складається з вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Викладання матеріалу є послідовне та написано однією стилістичною мовою. Розділи логічно взаємопов'язані, кожен з них доповнює попередній і забезпечує комплексне освітлення теми.

Романова К.Є. продемонструвала глибоке розуміння теми, аналітичне мислення та здатність до самостійної дослідницької діяльності. Вона вправно опрацювала наукові джерела, статистичні дані та практичний досвід, виявляючи ініціативність і критичний підхід до аналізу.

Представлена робота відповідає висунутим вимогам та рекомендується до захисту в Екзаменаційну комісію.

Науковий керівник:

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ірина ПАНОВА

ЗОВНІШНЯ РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну бакалаврську роботу
студентки Романової Катерина Євгенівни спеціальності 242 «Туризм»
на тему: «Проблеми та перспективи розвитку гірськолижного туризму в
Україні (на прикладі Івано-Франківської області)»

Кваліфікаційна робота Романової К.Є. присвячена проблемам та перспективам розвитку гірськолижного туризму в Івано-Франківській області. Тема роботи є актуальною, оскільки гірськолижний туризм має значний потенціал для соціально-економічного розвитку регіону, зокрема у контексті післявоєнного відновлення, залучення інвестицій та стимулювання внутрішнього й в'їзного туризму. У сучасних умовах цей напрям активного відпочинку набуває особливого значення як чинник формування здорового способу життя, джерело доходів для місцевих громад та важливий елемент туристичного бренду України

У роботі чітко окреслено значення гірськолижного туризму для соціально-економічного розвитку Івано-Франківської області. Авторка обґрунтовано доводить, що інвестиції в інфраструктуру, маркетинг та екологічну модернізацію можуть суттєво підвищити конкурентоспроможність карпатських курортів як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох логічно структурованих розділів, висновків, списку використаних джерел та додаткового ілюстративного матеріалу. У першому розділі ґрунтовно розкрито теоретико-методологічні основи поняття гірськолижного туризму, його соціально-економічну сутність, а також проведено аналіз зарубіжного досвіду організації відповідної туристичної діяльності.

Другий розділ має прикладний характер і відрізняється глибоким аналізом ресурсного потенціалу Івано-Франківської області, порівняльною характеристикою курортів, а також виявленням актуальних проблем і прогнозів розвитку гірськолижного туризму.

Робота побудована на широкій джерельній базі – використано понад 60 джерел, серед яких праці українських та зарубіжних дослідників, офіційна статистика, регіональні програми розвитку, аналітичні огляди

та нормативно-правова база. Це свідчить про високий рівень самостійної наукової роботи студентки.

Мета дипломної роботи досягнута – авторкою не лише систематизовано сучасний стан гірськолижного туризму в регіоні, а й запропоновано конкретні рекомендації щодо його подальшого розвитку. Зокрема, проаналізовано нову стратегію розвитку туризму на 2024–2030 рр., яка передбачає створення Івано-Франківського туристичного кластеру, що об'єднає близько 100 об'єктів туристичного призначення та забезпечить створення понад 10 тис. робочих місць. Особливу увагу приділено цифровізації послуг: впровадження електронних скі-пасів, мобільних додатків для моніторингу трас та онлайн-бронювання сприяє оптимізації туристичних потоків і скороченню черг на 30–40%.

Дискусійні питання, зауваження та побажання:

- доцільно було б включити SWOT-аналіз одного з провідних курортів або регіональної стратегії розвитку як інструменту візуалізації та системного аналізу перспектив.

- у тексті роботи в окремих місцях зустрічаються граматичні та стилістичні неточності, а також надто довгі й складні для сприйняття речення, що потребують коригування з метою підвищення читабельності.

Запропонована робота є завершеним, самостійним науковим дослідженням, яке цілком відповідає встановленим вимогам до робіт відповідного кваліфікаційного рівня. За умови успішного захисту в ЕК, робота заслуговує на оцінку добре, зокрема – 85 балів.

Рецензент:

канд. екон. наук, доцентка кафедри
міжнародних економічних відносин та логістики
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

 Аліна ШОЛОМ